

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

Φ 20954 72

12

JAWNE

Egz. Nr 1

płk Aleksander CIERPICKI

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA WSPÓŁCZESNEJ TAKTYKI

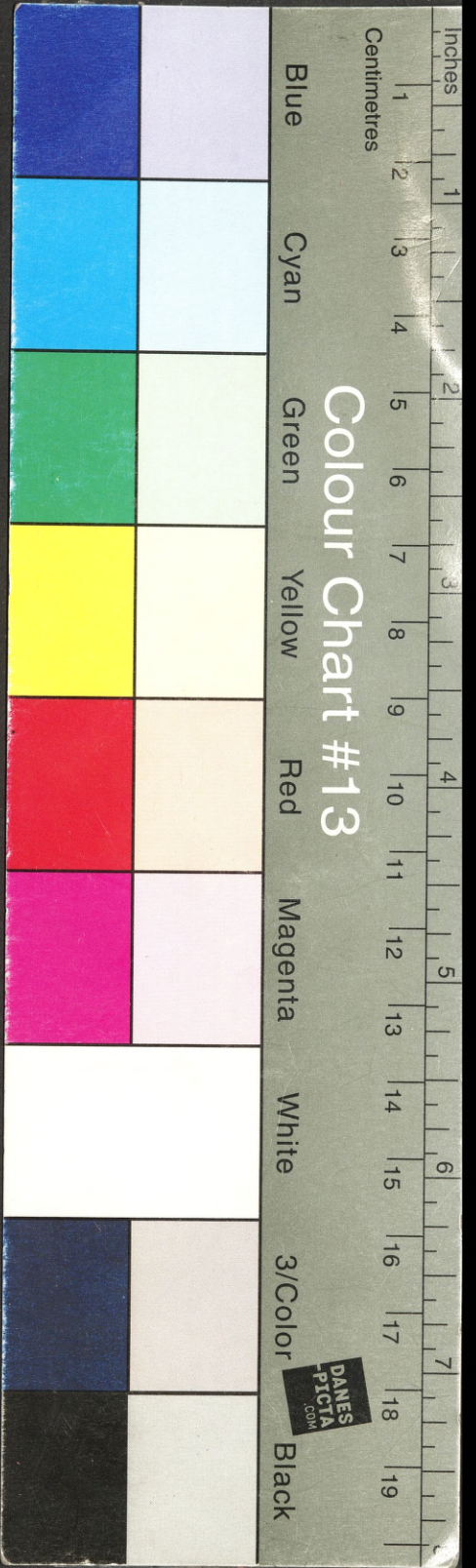
Handwritten number 20954 and other markings.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WY
Archiwum Biuletynu Zborów Specjalnych
Nr ewid.

WARSZAWA

MARZEC

1973

Φ 20954
92

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

12.

JAWNE
Klasyfikacja

Egz. Nr 1

plk Aleksander CIERPICKI

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA WSPÓŁCZESNEJ TAKTYKI

20954
24087e
BIBLIOTEKA NAUKOWA AGO WY
Archiwum Biura Zborów Specjalnych
Nr ewid. _____

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1969 roku
art. 69 ust. 2
(Dz. U. RP nr 21 poz. 95)
podpis

~~SECRET~~
~~SECRET~~

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

Egz. Nr. 1

Płk Aleksander CIERPICKI
PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA WSPÓLCZESNEJ TAKTYKI

BIBLIOTEKA NAUKOWA ABP WP
Archiwum Biada Zbiorów Specjalnych

Nr ewid.

~~SECRET~~
40872

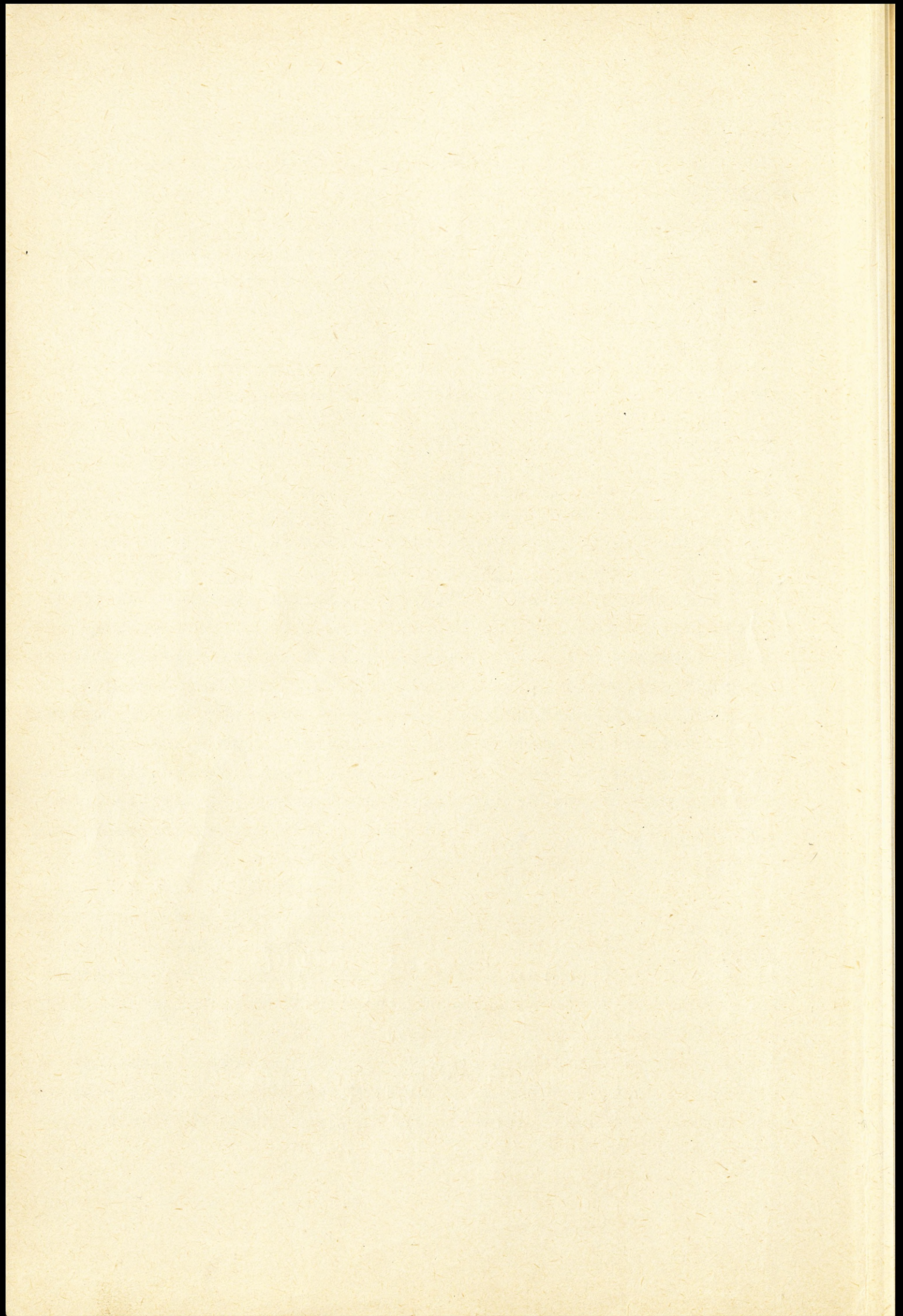
WARSZAWA

MARZEC

1973r.

S P I S T R E Ś C I

	str.
WSTĘP	5
I. Przedmiot taktyki	7
1. Miejsce i rola taktyki w systemie sztuki wojennej	7
2. Pojęcie taktyki	10
3. Treść taktyki - walka	12
II. Główne czynniki wpływające na rozwój taktyki	23
1. Wpływ człowieka na rozwój taktyki	24
2. Wpływ techniki bojowej na rozwój taktyki	28
3. Wpływ terenu na rozwój taktyki	30
4. Wpływ taktyki przeciwnika na rozwój taktyki własnej	33
III. Główne zasady taktyki	35
1. Masowanie wysiłków w decydującym miejscu i czasie - przewaga	37
2. Rozśrodkowanie	41
3. Ruchliwość	43
4. Aktywność	46
5. Zaskoczenie	49
6. Ciągłość działań	51
7. Zachowanie zdolności bojowej wojsk	54
8. Współdziałanie	57
9. Zabezpieczenie działań bojowych	60
IV. Zadania współ zesnej taktyki	63
Bibliografia	68

W S T Ę P :

Taktyka - jedna z dziedzin sztuki wojennej, absorbująca największą część stanu osobowego każdej armii obejmuje teorię i praktykę. Wymaga więc nie tylko określonej wiedzy lecz i umiejętności. Wiedza więc i umiejętność to dwie strony jednego procesu opanowywania taktyki, w którym jednakowo ważne jest przyswojenie teorii, jak też umiejętność zastosowania jej w praktyce.

Znajomość teorii taktyki jest niezbędnym warunkiem i podstawą twórczego rozwiązywania wszelkich zagadnień walki. Tylko w oparciu o głęboką znajomość teorii możliwe jest twórcze podejście do wykonania praktycznych zadań, szybkość i trafność ich rozwiązania. I na odwrót - brak wiedzy teoretycznej mści się w działaniu praktycznym, szczególnie w sytuacjach nowych niesza-blonowych. Dlatego opanowanie teorii taktyki jest koniecznością dla każdego dowódcy i oficera sztabu.

Podstawą opanowania taktyki są regulaminy, które obowiązują aktualnie w wojsku. Regulaminy dają kierunkowe wskazania odnośnie organizacji i prowadzenia walki i zapewniają jednolitość poglądów oraz rozumienia i działania kadry dowódczo-sztabowej w tym względzie. Jednakże nie zawierają one całej teorii taktyki. Z racji specyfiki regulaminów twierdzenia w nich zawarte nie objaśniają zjawisk zachodzących na polu walki, nie rozwijają zasad taktyki, nie wskazują przesłanek, na których oparte zostały regulaminowe wnioski i uogólnienia. Tymczasem znajomość tych problemów stanowi ważny czynnik zrozumienia współczesnej taktyki. Dlatego też zachodzi potrzeba, szczególnie w akademii, studiowania obok regulaminów wielu pomocniczych materiałów teoretycznych. Niniejsze opracowanie stanowi jeden z takich materiałów i ma służyć pomocą oficerom w opanowaniu taktyki. Wychodzi ono zatem naprzeciw konkretnemu zapotrzebowaniu będąc jak dotychczas pierwszą pracą na ten temat.

Treść pracy obejmuje cztery problemy. W pierwszym rozpatruje się przedmiot taktyki w aspekcie analizy jej miejsca i roli w systemie sztuki wojennej; sprecyzowania pojęcia oraz omówienia jej treści.

A1 Dla właściwego zrozumienia istoty taktyki i jej miejsca rozpatruje się pojęcia sztuki wojennej i jej części składowych strategii i sztuki operacyjnej. Ze względu na szczególnie związek taktyki ze sztuką operacyjną - tej ostatniej poświęca się odpowiednio więcej miejsca. Z kolei jako oddzielne zagadnienie rozpatruje się pojęcie taktyki. Rozpatruje się je bardziej szczegółowo, bowiem taktyka jest tematem pracy i jej treścią, a więc zagadnienia bezpośrednio jej dotyczące winny być w miarę szczegółowo potraktowane.

Ponieważ treścią taktyki jest walka, w końcu rozpatruje się podstawowe jej zagadnienia. O walce szeroko mówią regulaminy, wobec czego w pracy treść jej rozpatruje się w sposób uogólniony i kierunkowy, dotyczący spraw zasadniczych.

W kolejnym problemie rozpatruje się główne czynniki wpływające na rozwój taktyki uznając, że znajomość tych czynników ma ważne znaczenie dla zrozumienia charakteru współczesnej taktyki. Wobec tego zagadnieniom tym poświęca się w pracy więcej uwagi. Spośród wielu czynników, w pracy rozpatruje się takie jak: człowiek, technika, teren i przeciwnik, uznając je za szczególnie ważne, a pierwsze ^{dwa} za podstawowe i decydujące.

Trzecim problemem pracy są zasady taktyki. Na wstępie wyjaśnia się pojęcie "zasady" dla jednolitego pojmowania ich istoty i treści. Szczególną uwagę poświęca się zagadnieniom przewagi, ruchliwości, rozśrodkowania i ciągłości działań jako istotnym zasadom dla warunków jądrowych.

W czwartym i ostatnim problemie rozpatruje się zadania taktyki na obecnym etapie. Zadania te wynikają przede wszystkim z treści uprzednio rozpatrywanych problemów i wniosków, są do pewnego stopnia rekapitulacją całości pracy. Mając na uwadze przeznaczenie pracy usiłuje się również formułować zadania w aspekcie praktycznych wskazań dla stosowania taktyki.

Praca przeznaczona jest dla zainteresowanych oficerów kadry ale przede wszystkim dla słuchaczy pierwszego i drugiego rocznika. Ma formę skryptu, ale nosi znamiona podręcznika. Mimo to praca nie pretenduje do pełnego naświetlenia poruszanych zagadnień. Nie ma ona świadomie charakteru analitycznego lecz zapoznawczy, podający aktualnie istniejące poglądy i te zagadnienia, poznanie których da niezbędną wiedzę i ukierunkuje samodzielne studia pogłębiające tę wiedzę.

I. PRZEDMIOT TAKTYKI

1. Miejsce i rola taktyki w systemie sztuki wojennej

Dziedzinę wiedzy i umiejętności zajmującą się przygotowaniem i prowadzeniem walki zbrojnej nazywamy sztuką wojenną. Sztuka wojenna jako teoria naukowa w armiach obozu socjalistycznego dzieli się na : strategię, sztukę operacyjną i taktykę. Podział ten ma swój głęboki sens. Uwzględniając bezsporne istnienie specyficznych właściwości prowadzenia walki zbrojnej na różnych szczeblach pozwala on każdej części sztuki wojennej konkretnie i celowo badać swoją dziedzinę zjawisk odnoszącą się do jej przedmiotu.

Strategia - najwyższy i główny dział teorii i praktyki sztuki wojennej. Zajmuje się teorią oraz praktycznymi problemami przygotowania i prowadzenia wojny przez siły zbrojne państwa lub koalicji państw. Teoria strategii bada i określa: warunki i charakter przyszłej wojny; zasady jej przygotowania i prowadzenia; zasady rozbudowy poszczególnych kategorii sił zbrojnych i ich użycia; zasady strategicznego zabezpieczenia walki zbrojnej, jak też kierowania siłami zbrojnymi i wojną w całości.

Praktyka strategii odnosząca się do działalności wojskowo-politycznego kierownictwa i naczelnego dowództwa zajmuje się: planowaniem przygotowania kraju do wojny; kierowaniem przygotowaniem sił zbrojnych do wojny; kierowaniem siłami zbrojnymi i walką zbrojną w toku wojny.

Strategia badając problemy wojny czerpie z doświadczeń ubiegłych wojen, uwzględnia aktualny stan wiedzy wojskowej oraz bierze pod uwagę poglądy strategiczne oraz możliwości ekonomiczne i militarne przeciwników.

Sztuka operacyjna - pośredni, wiążący strategię z taktyką dział teorii i praktyki sztuki wojennej. Zajmuje się teorią i praktyką przygotowania i prowadzenia operacji lądowych- powietrznych i merskich przez związki operacyjne różnych rodzajów sił zbrojnych.

Teoria sztuki operacyjnej bada i określa: zasady przygotowania i prowadzenia operacji; zasady organizacji związków operacyjnych i ich użycia; zasady kierowania tymi związkami oraz operacjami w całości, jak też założenia operacyjnego i materiałowo-technicznego zabezpieczenia operacji.

Praktyka sztuki operacyjnej odnosząca się do działalności dowództw i sztabów operacyjnych zajmuje się: planowaniem operacji; przygotowaniem związków operacyjnych do walki zbrojnej; kierowaniem tymi związkami i walką w toku operacji. Sztuka operacyjna opiera się na założeniach i potrzebach strategii i określa kierunek rozwoju taktyki.

współzależny
Taktyka jest kolejnym działem sztuki wojennej podporządkowanym strategii i sztuce operacyjnej, z nimi nierozzerwalnie związanym i znajdującym się we wzajemnej z nimi zależności. Związek ten i współzależność w miarę rozwoju wojennego rzemiosła nieprzerwanie zmieniał się i doskonalił. Różne było miejsce i rola taktyki w sztuce wojennej w różnych etapach jej rozwoju. Określane było one miejscem i rolą walki taktycznej w systemie działań zbrojnych.

2
Należy zaznaczyć, że aż do drugiej wojny światowej walka pozostawała jednym środkiem rozbicia przeciwnika i osiągnięcia zwycięstwa na wszystkich szczeblach dlatego, że operacyjne, jak i strategiczne kierownictwo, oprócz taktycznych sił, nie rozporządzały bezpośrednio im podporządkowanymi odpowiednimi dla ich szczebla środkami rażenia. W ostatecznym rachunku jedynie walką, ściślej, sumą licznych walk osiągało się i ustalało rezultat operacji, kampanii i wojny w całości.

W drugiej wojnie światowej walka nadal pozostawała ważnym środkiem rozbicia przeciwnika i osiągnięcia operacyjnych, a w ostatecznym rachunku i strategicznych celów, bowiem środki podporządkowane bezpośrednio dowództwom operacyjnym i strategicznym, nie mogły wywrzeć decydującego wpływu na przebieg i wynik operacji i wojny. Bez walki taktycznej nie do pomyślenia była żadna operacja ani sama wojna.

Sytuacja uległa zasadniczej zmianie z pojawieniem się broni raketowo-jądrowej. Z tą chwilą nastąpiła rewolucja w dziedzinie wojskowości która objęła jednocześnie wszystkie części składowe sztuki wojennej, a więc i taktykę. Jej miejsce i rola w systemie walki zbrojnej uległy przewartościowaniu.

Dowództwa i wojska operacyjne i strategiczne otrzymawszy broń jądrową oraz dalekosiężne środki przenoszenia jej do celu, poprzez zmasowane ich użycie na dużych głębokościach mogą obecnie bezpośrednio wpływać na wykonanie zadań operacyjnych i strategicznych, stwarzać sprzyjające warunki dla przeprowadzenia operacji

i walki i wywierać wpływ nie tylko na walkę lecz z powodzeniem wykonywać takie zadania, które przedtem mogły rozwiązywać związki i oddziały szczebla taktycznego.

Wobec tego, w obecnych warunkach walka przestała być jedynym środkiem rozbicia przeciwnika, zmieniły się jej miejsce i rola w działaniach bojowych. Między strategią, sztuką operacyjną i taktyką ukształtował się inny związek i współzależność. Obecnie w odróżnieniu od przeszłości dział wyższej kategorii sztuki wojennej wywiera bardziej bezpośredni i bezporównania większy wpływ na dział niższej kategorii. Wymaga to oczywiście od dowódców szczebla taktycznego szerszego horyzontu, głębszej wiedzy i myślenia kategoriami operacyjnymi, jak też dostatecznie wyrazistego wyobrażenia o charakterze współczesnej wojny, środkach i sposobach jej prowadzenia.

Zmiana wzajemnego związku i współzależności między działami sztuki wojennej wcale nie oznacza, że rola taktyki zmniejszyła się. Walka nadal stanowi jeden z ważniejszych środków osiągnięcia celów operacyjno-strategicznych. Uderzenia jądrowe szczebla strategicznego i operacyjnego wykonują ważniejszą, ale tylko część ogólnego zadania walki zbrojnej. Dla wykonania go w całości konieczne jest prowadzenie szeregu uporzędkowanych walk. Ponadto, broń jądrowa będzie używana przez wyższe dowództwa na główne obiekty i na rozstrzygających kierunkach i przy niszczeniu zgrupowań, nie porażonych bronią jądrową szczebla strategicznego i operacyjnego, główny rola przypadnie w udziale walkom sił taktycznych.

✓ Tak więc głównym przeznaczeniem sił taktycznych w wojnie jądrowej jest wykorzystanie rezultatów użycia broni jądrowej przez wyższe szczeble, ostateczne rozbicie ocalałych zgrupowań przeciwnika, opanowanie jego terytorium, jak również niedopuszczenie do wtargnięcia jego sił w obszar własny. Ważność tego przeznaczenia polega na tym, że bez wykonania tych zadań niemożliwe jest osiągnięcie ostatecznego zwycięstwa.

Tym właśnie określa się znaczenie walki w wojnie jądrowej jako środka osiągnięcia ostatecznego zwycięstwa a wraz z tym rolę taktyki we współczesnej sztuce wojennej.

W całokształcie rozpatrywanego zagadnienia wskazane jest - na koniec - wyodrębnić sprawę związku i współzależności między

taktyką i sztuką operacyjną z tego względu, że o ile związek ten i współzależność ze strategią jest pośredni i bardziej odległy, to ze sztuką operacyjną - bezpośredni i szczególnie bliski. To sztuka operacyjna wyznacza taktyce cele i zadania, określa kierunki jej rozwoju. Nadrzędną rolę sztuki operacyjnej w stosunku do taktyki potwierdziła wojna. Wpływ dowódców szczebla operacyjnego na działania sił taktycznych w toku wojny był głęboki i wszechstronny. Zaznaczał się on coraz silniej w miarę tego jak odpowiednio do warunków wojny wzrastała konieczność coraz ścisłej centralizacji kierownictwa dla osiągnięcia celów operacyjnych.

W obecnych warunkach, operacyjne dowództwo, dysponując bronią jądrową i dalekosiędnymi środkami przenoszenia jej do celu, może jeszcze silniej i bardziej wszechstronnie wpływać na taktykę oraz zmieniać dotychczasowy jej charakter.

Mimo to, współzależność między sztuką operacyjną i taktyką nie jest jednostronna. Taktyka niewątpliwie wpływa z kolei na rozwój sztuki operacyjnej.

Właściwe zatem zrozumienie istoty taktyki jest nie do pomyślenia bez wszechstronnego uwzględnienia zadań i sztuki operacyjnej wymagań oraz możliwości wojsk operacyjnych.

Przedstawione powyżej miejsce i rola taktyki w systemie sztuki wojennej ułatwia przeanalizowanie i umożliwia sprecyzowanie z kolei samego pojęcia "taktyka".

2. Pojęcie taktyki

W ogólnym rozumieniu taktyką nazywamy sposób, metodę postępowania mającą doprowadzić do osiągnięcia określonego celu. W świetle takiego sformułowania za taktyka uważamy człowieka postępującego umiejętnie, celowo w danej sytuacji. Stąd słowo "taktyka" jest bardzo powszechnie używane, a często nadużywane w mowie potocznej.

W wojskowym rozumieniu taktyka jako dziedzina sztuki wojennej jest nauką o walce i zajmuje się zagadnieniami organizacji i prowadzenia walki pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych.

Taktyka, podobnie jak inne działy sztuki wojennej posiada dwa aspekty: teoretyczny i praktyczny.

W teoretycznym aspekcie taktyka bada i określa: charakter współczesnej walki, prawidłowości walki zbrojnej prowadzonej taktycznymi siłami i środkami; zasady organizacji i prowadzenia działań bojowych; zasady użycia w walce sił i środków; zasady dowodzenia oraz wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych.

W praktycznym aspekcie taktyka zajmuje się przygotowaniem, przeprowadzeniem i zabezpieczeniem walki z uwzględnieniem realnie istniejącej sytuacji i okoliczności.

Główne zadanie taktyki polega na określeniu tych dróg i środków, tych form i sposobów walki, które najbardziej odpowiadają sytuacji bojowej i zapewniają najlepsze warunki dla osiągnięcia zwycięstwa.

Każdy rodzaj sił zbrojnych, a w nim rodzaj wojsk i służb, wychodząc z typowych im właściwości posiada swoją teorię i praktykę organizacji i prowadzenia walki, a co za tym idzie i swoją taktykę. Stąd rozróżnia się taktykę ogólną odnoszącą się i dotyczącą głównie pododdziałów, oddziałów i związków ogólnowojskowych, oraz taktykę poszczególnych rodzajów wojsk i służb.

Taktyka ogólna jest naukową dyscypliną, obejmującą zagadnienia przygotowania i prowadzenia walki ogólnowojskowej przez pododdziały, oddziały i związki lądowe z udziałem innych rodzajów wojsk i służb. Taktyka ogólna bada i określa w szczególności: współdziałanie w walce pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych ogólnowojskowych z oddziałami i związkami poszczególnych rodzajów wojsk i służb; podstawowe rodzaje i formy działań bojowych; podstawowe zasady szkolenia dla wszystkich rodzajów wojsk, a także nowe formy i sposoby prowadzenia walki.

Taktyka rodzaju wojsk jest naukową dyscypliną, badającą i określającą prawidłowości walki danego rodzaju wojsk czy służb. Rozpracowuje ona sposoby przygotowania i prowadzenia walki przez jednorodne pododdziały, oddziały i związki danego rodzaju wojsk czy służb w różnorodnych warunkach sytuacji z uwzględnieniem ich możliwości bojowych.

Wiedzącą dyscypliną jest niewątpliwie taktyka ogólna. Ona określa zadania rodzajów wojsk i służb w walce ogólnowojskowej, charakter i sposoby wspólnego działania w różnorodnej sytuacji i tym samym wywiera wpływ na ich doskonalenie. Nie mniej możliwości pododdziałów, oddziałów i związków rodzajów wojsk i służb

oraz ich metody i sposoby walki wywierają określony wpływ na rozwój taktyki ogólnej. W tym - między innymi wyraża się współzależność między taktyką ogólną i taktyką rodzajów wojsk i służb

Z całokształtu przedstawionej analizy pojęcia taktyki jednoznacznie wynika, że jej treść stanowi walka.

3. Treść taktyki - walka

Walka jest zorganizowanym, zbrojnym starciem pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych z przeciwnikiem w którym, drogą użycia wszystkich dostępnych środków rażenia i uderzeń, każda ze stron dąży do osiągnięcia zwycięstwa.

Cel walki polega na rozbiciu taktycznego zgrupowania przeciwnika i opanowaniu lub utrzymaniu ważnych rejonów terenu. Cel taki przyświeca interesującej nas głównie walce lądowej. Obok walki lądowej może być prowadzona ponadto walka powietrzna i morska.

Walka na przestrzeni dziejów przeobrażała się w istotny sposób w zależności od poziomu cywilizacji i rozwoju, głównie technicznego danej epoki. W epoce procy, łuku i miecza prowadzono walkę wręcz pieszo lub konno za pomocą tych prostych środków rażenia. W epoce broni palnej walkę rozpoczynał ogień, a rozstrzygało starcie wręcz piechoty i jazdy. W epoce pełnego rozwoju broni palnej zanikła stopniowo walka wręcz, a rozwijała się walka ogniowa. W epoce współczesnej, burzliwego rozwoju środków rażenia i technicznego wyposażenia wojsk, walka stała się ogólnowojskowa bowiem biorą w niej udział wszystkie rodzaje wojsk lądowych przy wsparciu lotnictwa, a na nadmorskich kierunkach - i marynarki wojennej.

Przy czym współczesna organizacja oraz zasada wzmacniania na czas walki wojsk różnymi rodzajami sił i środków powodują, że walka przybrała obecnie charakter ogólnowojskowy na wszystkich szczeblach taktycznych do batalionu włącznie.

Jest rzeczą oczywistą, że gwałtownej przemiany w charakterze i sposobach prowadzenia współczesnej walki ogólnowojskowej dokonało wyposażenie wojsk w broń rakietowo-jądrową. Zdolność broni jądrowej do samodzielnego wykonywania ważniejszych zadań taktycznych drogą błyskawicznego niszczenia i czynienia niezdolnymi do walki całych pododdziałów, oddziałów, elementów ugrupowania bojowego, zmienia samą istotę walki ogólnowojskowej.

Obecnie już nie można sprowadzać jej do zwykłego starcia piechoty zmechanizowanej, czołgów, innych rodzajów wojsk i lotnictwa wykonujących zadania taktyczne, lecz należy widzieć ją jako przede wszystkim uderzenia jądrowe i wybitnie manewrowe działania ogólnowojskowych związków taktycznych, oddziałów, pododdziałów, skoordynowane co do celu, miejsca i czasu.

Szybki manewr w ślad za uderzeniami jądrowymi połączony z uderzeniem ogniowym klasycznych środków oraz gwałtowny atak stanowią istotę walki doby obecnej. Mówiąc o tym trzeba jednak pamiętać, że nie minęła era wojen prowadzonych przy użyciu środków klasycznych. Toczą się one dziś i nie są wykluczone w przyszłości. Stąd oczywiście się staje, że walka może być prowadzona również bez użycia broni jądrowej lecz w warunkach ciągłego nią zagrożenia.

Każda walka ma swoje, dla niej tylko właściwe osobliwości dyktowane konkretnymi warunkami sytuacji. Jednocześnie zaś dla każdej walki właściwe są również niektóre ogólne wspólne cechy charakterystyczne. Pod pojęciem cech charakterystycznych walki ogólnowojskowej należy rozumieć najważniejsze, jakościowe i jej właściwości, które w sumie ujawniają jej charakter na danym etapie rozwoju sztuki wojennej.

Rozwój technicznych wojsk, wyposażenie ich w nowoczesną broń, głównie raketowo-jądrową, zrodziło nowe cechy charakterystyczne walki ogólnowojskowej.

Współczesna walka ogólnowojskowa charakteryzuje się: szerokim stosowaniem broni jądrowej i innych środków masowego rażenia; jeszcze większym zdecydowaniem działań spowodowanym skrajnie przeciwstawnymi celami politycznymi stron w ewentualnej wojnie oraz zastosowaniem nadzwyczaj niszczyielskich i potężnych środków rażenia; wysoką manewrowością wywołaną przede wszystkim skutkami użycia broni jądrowej, pełnej motoryzacji i mechanizacji wojsk i brakiem ciągłej linii frontu; szybkimi i gwałtownymi zmianami sytuacji wywołanymi użyciem broni jądrowej i dużą ruchliwością wojsk; nierównomiernym rozwojem działań bojowych uwarunkowanym różnorodnym stosowaniem na poszczególnych kierunkach własnej broni jądrowej, oraz różnorodnym oddziaływaniem na poszczególnych kierunkach i w poszczególnych fazach walki przez przeciwnika, głównie bronią jądrową, dużym przestrzennym rozmachem walki

jako rezultat stosowania współczesnych środków rażenia i zwiększonych możliwości bojowych wojsk.

Tak więc, charakter walki ogólnowojskowej uległ zasadniczemu przewartościowaniu. Walka stała się bardziej złożoną, manewrową, dynamiczną, nadzwyczaj napiętą i o dużym rozmachu przestrzennym.

Walka - niezależnie od jej charakteru - łączy w sobie trzy główne elementy: ogień, uderzenie i manewr.

Ogień - to materialne i moralne oddziaływanie różnorodnych środków rażenia. Może być stosowany jako samodzielny czynnik niszczący z określonym zadaniem lub jako element uderzenia wykonywanego przez atakujące wojska.

Na przestrzeni dziejów uwidaczniał się ciągły wzrost roli ognia w walce. Już w pierwszej wojnie światowej, ale w szczególności - w drugiej, warunkiem osiągnięcia powodzenia staje się nieprzerwana i uporczywa walka o ogniową przewagę nad przeciwnikiem. Obecnie siła ognia nieporównywalnie wzrosła, wielokrotnie zwiększyła się jego moc i zasięg oddziaływania. W tych warunkach walka o ogniową przewagę nad przeciwnikiem staje się jeszcze bardziej ważną, a treść tej walki ulega zmianie. Centralne miejsce w toku prowadzonych działań bojowych zajmą niszczenie środków napadu jądrowego i maksymalne osłabienie jądrowej mocy przeciwnika, osiągnięte drogą uprzedzenia go w wykonaniu jądrowych i ogniowych uderzeń. W związku z tym, dla utrzymania inicjatywy i możliwości oddziaływania na rozwój wydarzeń należy ciągle trzymać przeciwnika pod nieprzerwanym ogniowym oddziaływaniem na całej głębokości jego ugrupowania.

Walka zatem staje się walką ogniową. Ogień nie tylko przygotowuje każde działanie bojowe, lecz jego oddziaływanie nie ustaje w toku całej walki. Wobec niewątpliwą przewagi obecnie ognia nad innymi elementami walki, jej powodzenie znajduje się w całkowitej zależności od siły i mocy porażenia przeciwnika ogniem.

Jeszcze dość często z ogniem utożsamia się uderzeniem jądrowym i włącza się je w pojęcie ognia. Takie stanowisko utrudnia zrozumienie rewolucyjnych zmian, które zaszły w charakterze współczesnej walki oraz właściwej roli w niej ognia i broni jądrowej. Broń jądrowa różni się zasadniczo od ognia środków klasycznych zarówno ze względu na odmienny charakter oddziaływania rażącego,

jak i zdolności wykonywania zadań bojowych.

Broń jądrową cechuje rażenie kombinowane: falą uderzeniową, promieniowaniem świetlnym, przenikliwym i skażeniem radioaktywnym podczas, gdy klasyczne środki ogniowe - rażenie ^{cechuje} poprzez uderzenie bezpośrednie lub działanie mechaniczne, wskutek bezpośredniego trafienia celu przez pocisk, odłamki, kulę. Z tego wynika, że pojęcie ognia w jego dawnym znaczeniu nie obejmuje w żadnym wypadku czynników rażących broni jądrowej, nie odpowiada jej istocie.

Broń jądrowa rażąc powierzchniowo umożliwia prawie że błyskawiczne niszczenie i czynienie niezdawnymi do walki całych pododdziałów, oddziałów i nawet związków podczas, gdy za pomocą ognia klasycznych środków można zadać wojskom przeciwnika tylko częściowe straty w ciągu względnie dłuższego czasu. Znaczy to, że broń jądrową w porównaniu z bronią klasyczną cechuje nie tylko zwiększenie siły ognia w dawnym pojęciu; jest to już samodzielny środek niszczenia oraz wykonywania ważnych zadań. Z tego względu nie wolno uderzenia jądrowego utożsamiać z ogniem klasycznych środków i wyznaczać broni jądrowej rolę środka zabezpieczenia względnie wsparcia działań bojowych wojsk.

• Ogień wiąże się bezpośrednio z kolejnym elementem walki - uderzeniem. Jego współzależność z uderzeniem staje się coraz bardziej ścisła.

Uderzeniem nazywamy integrację ruchu pododdziałów, oddziałów oraz związków pancernych i zmechanizowanych z ich ogniem w celu rozbicia przeciwnika i osiągnięcia zwycięstwa. Wraz z wprowadzeniem do uzbrojenia broni jądrowej pojawił się nowy element walki zwany uderzeniem jądrowym. Doprowadziło to do przewartościowania uderzenia wojsk, jak też roli ognia i ruchu w tym uderzeniu. W walce prowadzonej w warunkach stosowania broni jądrowej uderzenie wojsk będzie elementem uzupełniającym w stosunku do uderzenia jądrowego. W uderzeniu decydującym czynnikiem niszczącym będzie ogień środków biorących udział w walce. Stąd też o mocy uderzenia decyduje moc ognia walczących wojsk. Moc ognia bowiem niesłychanie wzrosła.

Taktyka wymaga zgrania i właściwego zrównoważenia mocy ognia i ruchliwości. Wymaganie w stosunku do mocy ognia zostało w zasadzie osiągnięte. W tym samym czasie ruchliwość mimo ogólnego wzrostu, w aspekcie zrównoważenia jej z mocą ognia, pozostała w tyle. Problem zatem - w jaki sposób jeszcze bardziej zwiększyć ruchliwość, aby zrównoważyć ją z obrzumią siłą ognia - jest nadal aktualny. Z uderzeniem nie-rozerwalnie związany jest manewr.

Manewr jest zorganizowanym przesunięciem wojsk lub przeniesieniem uderzeń jądrowych i ognia klasycznych środków walki dla stworzenia jak najbardziej dogodnych - w stosunku do przeciwnika - warunków dla prowadzenia walki.

Manewr wykonuje się w celu osiągnięcia najdogodniejszego położenia wojsk własnych, najlepszego wykorzystania skutków uderzeń jądrowych, szybkiego ruchu wojsk w głąb, obejścia, oskrzydlenia lub okrążenia przeciwnika i wykonania decydujących uderzeń na jego skrzydła i tyły, potęgowania siły uderzenia na głównym kierunku działań, a także dla odparcia uderzenia przeciwnika lub uchylenia się przed nim.

W walce z użyciem broni jądrowej głównym celem manewru jest przede wszystkim jak najpełniejsze i jak najszybsze wykorzystanie skutków uderzeń jądrowych. Może nim być również wyprowadzenie własnych wojsk spod uderzeń jądrowych przeciwnika i zamiana wojsk niezdolnych do walki na skutek poniesionych strat.

Na polu walki może mieć miejsce manewr siłami i środkami, manewr ogniem i manewr przeciwjądrowy zmierzający do uchylenia się przed zmasowanymi uderzeniami jądrowymi przeciwnika.

Rażenie przeciwnika bronią jądrową, brak ciągłego frontu ponadto pełna motoryzacja wojsk powodują, że walkę ogólnowojskową cechuje wysoka manewrowość, a wojska mają możliwość stosowania różnorodnych form manewru. Zasadniczymi formami manewru stosowanego w walce są: oskrzydlenie i obejście. Coraz częściej jednak mówi się obecnie o konieczności przełamania obrony przeciwnika szczególnie wówczas gdy walka prowadzona będzie w warunkach konwencjonalnych. W warunkach tych może okazać się konieczne stosowanie - jako formy manewru - również uderzenia czołowego w celu przełamania.

Oskrzydlenie jest manewrem wykonywanym w taktycznym i ogniowym współdziałaniu z wojskami działającymi od czoła w celu wykonania zdecydowanego i nieoczekiwanego uderzenia na jedno lub dwa skrzydła przeciwnika.

Obejście jest głębszym manewrem wykonywanym w taktycznym współdziałaniu z wojskami działającymi od czoła bez łączności ogniowej z nimi. Wykonuje się je w celu zdecydowanego i nieoczekiwanego uderzenia na skrzydła i tyły przeciwnika.

Najbardziej skutecznym manewrem jest dwustronne oskrzydlenie lub obejście mogące doprowadzić do okrążenia przeciwnika i zniszczenia go.

Przedstawione dotychczas zagadnienia dotyczą walki w ogóle. A przecież działalność bojowa wojsk jest wyjątkowo różnorodna. Dążąc do zwycięstwa nad przeciwnikiem, wojska stosują różne zabiegi, sposoby działań i ich różnorodne warianty. Jednakże niezależnie od tego działania bojowe klasyfikuje się według rodzajów uwzględniając ich określone, istotne cechy.

Klasyfikacja wg rodzajów ułatwia poznanie walki, umożliwia pełne i głębokie jej zbadanie, pozwala wykryć specyfikę warunków użycia sił i środków w różnych jej rodzajach, poznać prawidłowości walki, właściwości jej organizacji i prowadzenia.

Czynnikiem decydującym o klasyfikacji walki ogólnowojskowej na odpowiednie rodzaje jest cel wyznaczony temu lub innemu rodzajowi działań bojowych i sposoby jego osiągnięcia. W zależności od tego w taktyce rozróżnia się: walkę zaczepną, a w niej: bój spotkaniowy, natarcie i pościg oraz walkę obronną, a w niej: obronę i wycofanie. Należy nadmienić, że klasyfikacja powyższa nie wyczerpuje wszystkich rodzajów działalności wojsk. Występują bowiem jeszcze w taktyce marsze, przewozy i postoje, lecz nie odnoszą się one do walki i nie są jej rodzajami. Można je uważać raczej za działania przygotowawcze do walki. Co prawdę mówi się dzisiaj o zmierzchu na przykład marszów^{IV} podróźnych uważając, że stały się one bojowe, lecz to nie zmienia istoty rzeczy, bowiem w wypadku napadu przeciwnika, marsz przekształca się w określony rodzaj walki i przestaje być marszem.

Bój spotkaniowy jest specyficznym rodzajem walki zaczepnej, w którym obie strony dążą do osiągnięcia swych celów poprzez

uderzenie. Można zatem uproszczeni^w powiedzieć, że jest to obustronne natarcie.

Celem boju spotkaniowego jest rozbięcie nacierającego przeciwnika, opanowanie określonego rejonu lub rubieży i zabezpieczenie tym sposobem kontynuowania uprzedniego działania zgodnie z zamiarem.

Obustronne uderzenie powoduje, że w boju spotkaniowym od początku toczy się pełna napięcia walka o przechwycenie inicjatywy. Do boju spotkaniowego najczęściej dochodzi przy obustronnym marszu, lecz może on mieć miejsce również w pozostałych rodzajach walki: w natarciu, pościgu, obronie, jak też w czasie wycofywania się.

Bój spotkaniowy jest raczej krótkotrwałą walką, bowiem dla strony przejmującej inicjatywę przekształci się w natarcie lub pościg, dla strony zaś, która ją utraciła - w obronę lub wycofanie się z walki.

Trzeba zaznaczyć, że obecnie w warunkach jądrowych szybko wzrasta rola bojów spotkaniowych. Staną się one zjawiskiem znacznie częstszym niż dotychczas, a nieraz, szczególnie w początkowym okresie wojny, będą przeważać nad innymi rodzajami działań bojowych.

Poziom techniczny środków i zwiększone możliwości rozpoznania powodują, że obecnie bój spotkaniowy nie powinien i nie może być zjawiskiem nieoczekiwanym. Nie mniej jednak trzeba bezwarunkowo umieć przewidzieć możliwości wywiązania się boju spotkaniowego na podstawie danych rozpoznania i dokładnych obliczeń, prawidłowo rozstawić siły i środki już w kolumnach marszowych, wyprzedzać przeciwnika w wykonywaniu uderzeń jądrowych i ogniowych, zajmowaniu dogodnych rubieży, rozwijaniu wojsk i przechodzeniu do ataku.

Natarcie jest głównym rodzajem walki zaczepnej i działań bojowych w ogóle. Tylko ono jest w stanie doprowadzić do pełnego zwycięstwa, oraz pozwala na jak najlepsze wykorzystanie rezultatów użycia broni jądrowej i innych środków rażenia.

Celem natarcia jest całkowite rozbięcie w krótkim czasie broniącego się przeciwnika i opanowanie taktycznie ważnych rejonów jego terytorium.

Istota natarcia polega na tym, że prowadzące je wojska rażą przeciwnika bronią jądrową, uderzeniami lotnictwa, ogniem artylerii oraz pozostałych środków i wykorzystując osiągnięte rezultaty, zdecydowanie przesuwiają się w głąb, niszczą jego siłę żywą, środki walki i opanowują zajmowany przez przeciwnika teren.

Natarcie ma szereg bezspornych zalet w stosunku do innych rodzajów działań bojowych. Główna z nich polega na tym, że do nacierającego należy inicjatywa w wyborze kierunku, czasu i sposobu wykonania uderzeń na przeciwnika, co z kolei pozwala narzucić mu swą wolę i osiągnąć zdecydowane zwycięstwo.

Natarcie będzie prowadzone obecnie na zupełnie nowej materialnej podstawie, wojskami o pełnej motoryzacji i mechanizacji, o zwiększonej sile uderzeniowej i mocy ogniowej i w konsekwencji zdolności wykonywać bardziej głębokie zadania, nacierać w wysokim tempie i na szerszych frontach.

Zmienia to gruntownie jego charakter. Podstawowym sposobem przechodzenia do natarcia jest działanie z marszu. Inaczej wygląda sprawa przełamywania obrony przeciwnika; metodyczne, sukcesywne "przegryzanie" zastąpią uderzenia jądrowe i szybkie działania wojsk pancernych i zmechanizowanych w ślad za tymi uderzeniami.

Przy niszczeniu punktów i rejonów oporu przeciwnika ocalałych od uderzeń jądrowych, pododdziały i oddziały piechoty zmechanizowanej z reguły będą działały nie spiesząc się. Atak w szyku pieszym będzie raczej rzadkością. Znajdzie zastosowanie nowa taktyka natarcia piechoty na wozach bojowych razem z czołgami.

Wojska w natarciu winny obecnie szybko wykorzystywać wyniki uderzeń jądrowych, śmiało przenikać w głąb ugrupowania przeciwnika przez istniejące w nim przerwy i luki, unikać czołowych ataków i marszów po linii prostej, elastycznie manewrować i wykonywać zdecydowane uderzenia na skrzydła i tyły przeciwnika.

Generalnie rzecz biorąc, obecnie natarcie charakteryzuje się: zdecydowaniem, dużym napięciem, znacznym przestrzennym rozmachem, wysoką manewrowością, działaniem na kierunkach i często w warunkach radioaktywnego skażenia terenu.

Właściwie zorganizowane natarcie, prowadzone bez przerwy w dzień i w nocy, pomyślnie rozwijające się może przekształ-

cić się w pościgu za wycofującym się przeciwnikiem.

Pościg jest szczególnym rodzajem walki zaczepnej, w którym prowadzone jest działanie przeciwko wojskom wycofującym się. Jest ono chyba jedynym działaniem podejmowanym przez dowódców z własnej inicjatywy, bez rozkazu przełożonego. Podstawą dla przejścia do pościgu są wykryte oznaki odchodzenia przeciwnika.

Stąd celem pościgu jest uniemożliwienie przeciwnikowi oderwania się od naszych wojsk i ostateczne zniszczenie go lub wzięcie do niewoli.

Istota pościgu polega na tym, że wojska prowadzące go rażą przeciwnika bronią jądrową, uderzeniami lotnictwa, ogniem artylerii, prowadząc ciągle zdecydowane działanie wychodzą na drogi jego odejścia i wykonują uderzenia ścigającymi wojskami na skrzydła i tyły.

Pościg może być prowadzony czołowo lub równoległe albo sposobem łączącym w sobie jednocześnie oba te sposoby. Obecnie środki rażenia, szczególnie broń jądrowa, stwarzają dogodne warunki dla prowadzenia pościgu równoległego, który należy uważać za najbardziej skuteczny. Pościg prowadzi się w zasadzie w ugrupowaniu marszowym lub przedbojowym. Rozwinięcie sił w ugrupowanie bojowe jest raczej dla pościgu zjawiskiem rzadkim i może dotyczyć raczej części sił ubezpieczenia i osłony.

Dla spotęgowania taktycznej ruchliwości i głębokiego przenikania na drogi odejścia przeciwnika w pierwszej kolejności wykorzystuje się do pościgu, szczególnie na rozstrzygających kierunkach, pododdziały, oddziały i związki pancerne. Dla tych samych celów typowe jest dla pościgu szerokie stosowanie oddziałów wydzielonych, jak też taktycznych desantów powietrznych.

W toku natarcia, zwłaszcza przy odpieraniu kontrataków i przeciwuderzeń przeważających sił przeciwnika, względnie w przypadku niepomyślnego wyniku boju spotkaniowego, a niekiedy celowo, zawczasu pododdziały, oddziały i związki taktyczne będą musiały przechodzić do obrony.

Obrona jest rodzajem działań bojowych stanowiącym przeciwieństwo natarcia, a więc jedną ze stron dwustronnego procesu jakim jest walka. Stąd obronę - jako rodzaj działań bojowych - należy uważać za konieczność. Obrona jest najczęściej

koniecznością dla słabszego, rodzajem działań z zasady wymuszonym i przejściowym.

Niemniej na szczeblach taktycznych nie jest ona pozbawiona pewnych zalet. Obrona daje możliwość: wyboru miejsca i pozycji walki; efektywnego wykorzystania ukrytych, okopanych środków ogniowych; maksymalnego wykorzystania obronnych walorów terenu i przygotowania go pod względem inżynieryjnym; skutecznego maskowania; staranniejszego przygotowania manewru. Mimo to obrona nie jest w stanie doprowadzić do całkowitego zwycięstwa i stąd jej ograniczony cel.

Celem obrony jest odparcie uderzeń przeważających sił przeciwnika, zadanie mu maksymalnych strat, utrzymanie ważnych rejonów i stworzenie sprzyjających warunków dla przejścia wojsk do natarcia. Wynika z tego, że obrona jest podporządkowana interesom natarcia i spełnia w stosunku do niego usługową, choć bardzo ważną rolę.

Struktura obrony współcześnie obejmuje: ugrupowanie bojowe, system ognia, inżynieryjne urządzenie rejonu /pasa/ obrony, a od szczebla dywizji oprócz tego przygotowanie uderzeń jądrowych i chemicznych.

Obrona obecnie polega na uderzeniach jądrowych, lotnictwa, ognia artylerii i innych środków, manewrze ogniem, siłami i środkami, kontratakach i uporczywym utrzymywaniu ważnych rejonów zamykających prawdopodobne kierunki natarcia przeciwnika.

Możliwości wojsk w realizacji celów obrony znacznie wzrosły. Broń jądrowa w ich ręku umożliwia nie tylko odparcie przeważających sił przeciwnika, lecz również zerwanie w ciągu krótkiego czasu jego natarcia i przejście od obrony do natarcia.

Wymuszony i przejściowy charakter obrony spowoduje, że pododdziały, oddziały i związki taktyczne najczęściej będą przechodziły do niej w bezpośredniej styczności w wysoce trudnych warunkach oddziaływania przez niego bronią jądrową, lotnictwem ogniem klasycznych środków ogniowych, oraz uderzeniami wojsk. W niektórych przypadkach a mianowicie: w obronie wybrzeża, w początkowej fazie wojny w strefie nadgranicznej, dla obrony szczególnie ważnych obiektów politycznych, administracyjnych i gospodarczych w głębi kraju, wojska mogą przechodzić do obrony bez styczności z przeciwnikiem.

1) regiony porz. a) L. Kapiś
2) Obr. wst. i polan
3) Karcza/dant/; Vichon /prow. og. p. b./
4) Działania jądrowe (polityczne)

Czas na organizację obrony będzie obecnie najczęściej skrajnie ograniczony.

Mając na uwadze to, że obrona będzie narażona obecnie na szczególnie silne oddziaływanie przeciwnika bronią jądrową, chemiczną, masą czołgów, lotnictwa, bezpilotowych środków napadu i desantów powietrznych, winna ona charakteryzować się dużą odpornością i aktywnością oraz zdolnością prowadzenia aktywnej walki ze środkami napadu jądrowego przeciwnika, odparcia zmasowanych ataków jego czołgów, a w wypadku przerwania się w głąb - zniszczenia ich.

W świetle tych wymogów we współczesnej obronie znacznie zwiększyła się rola rozśrodkowania sił i środków, obrony przed bronią masowego rażenia, maskowania, rozpoznania, ciągłego rażenia przeciwnika ogniem oraz kontrataków. Przy czym, celem kontrataków wykonywanych w ślad za uderzeniami jądrowymi, może być nie tylko odtworzenie obrony lecz i rozbięcie określonego zgrupowania przeciwnika przed przednim skrajem.

Zwiększenie możliwości, jak też wagi aktywnych form działania w obronie doby obecnej prowadzi do tego, że znajdują w niej zastosowanie w coraz większym stopniu elementy działań zaczepnych. W rezultacie, obserwowana już wcześniej tendencja do zwiększenia współzależności obrony z natarciem, w obecnych warunkach jeszcze bardziej pogłębia się i rozszerza.

Jednakże, niezależnie od wzrostu wagi zaczepnych form działań w obronie, nie tracą znaczenia i jej pozycyjne, statyczne elementy. Po to aby zapewnić powodzenie zaczepnym formom działania w obronie, należy wykorzystać nie tylko broń jądrową, lecz i siłę uprzednio zorganizowanego systemu ognia, sprzyjające walory terenu, jego przygotowanie pod względem inżynieryjnym, jak też zorganizowany manewr ogniem, siłami i środkami. Współczesna obrona winna być integracją uporeczywego utrzymywania ważnych rejonów i rubieży oraz manewrowych działań wojsk. Struktura oporu utrzymywania określonych rejonów winna opierać się na batalionowych rejonach obrony oraz kompanijnych i plutonowych punktach oporu powiązanych ze sobą systemem ognia i zapór.

W świetle możliwości dzisiejszych środków walki nawet najlepiej zorganizowaną obronę przeciwnik może przełamać.

W wypadku przełamania jej na kilku kierunkach, niektóre pododdziały, oddziały lub związki mogą być zmuszone przejść do obrony okrężnej. Jeżeli walka w okrażeniu będzie połączona z wyjściem z niego przekształci się ona w konglomerat obrony, natarcia i wycofania.

Wycofanie jest chyba najtrudniejszym, z reguły wymuszonym, rodzajem walki wymagającym precyzyjnej wprost organizacji i przeprowadzaniem wyłącznie na rozkaz przełożonego.

Celem wycofania jest najczęściej wyprowadzenie wojsk spod uderzenia przeważających sił przeciwnika i zajęcia bardziej wygodnego położenia dla wykonania kolejnego zadania bojowego.

Wycofanie zazwyczaj ma miejsce w warunkach skrajnie niedogodnej sytuacji, gdy przeciwnik ma taką przewagę, że dalsze prowadzenie obrony staje się niewygodne i bezcelowe.

W warunkach styczności z przeciwnikiem wycofanie poprzedza zazwyczaj wyjście z walki. Wycofanie może być dokonywane bezpośrednio do wskazanego przez przełożonego rejonu pod przykryciem ariergardy lub drogą walki na szeregu kolejnych rubieżach. We wszystkich wypadkach wycofanie przeprowadza się wysoce zorganizowanie, w miarę skrycia i zgodnie z zamiarem przełożonego.

Wszystkie omówione tu rodzaje walki zaczepnej i obronnej mogą być prowadzone w różnorodnych warunkach terenowych w różnych porach roku i doby: w górach, lasach, zimą, nocą, w mieście itp. Wymienione warunki bez wątpienia wywrą określony wpływ na działania bojowe wojsk powodując kształtowanie się pewnych cech charakterystycznych dla każdego rodzaju walki prowadzonej w danych warunkach. Warunki te jak też wpływające z nich właściwości należy zawsze brać pod uwagę przy organizacji i prowadzeniu walki.

II. GLÓWNE CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA ROZWÓJ TAKTYKI

Taktyka wraz z innymi działami sztuki wojennej nieustannie rozwija się pod wpływem szeregu różnorodnych czynników. Powszechnie znana jest zależność sposobu prowadzenia walki i wojny w całości od sposobu produkcji. Zmiany w produkcji, a w związku z tym w bojowym sprzęcie technicznym powodują zmiany

i rozwój w sztuce wojennej i jej części składowej - taktyce. Sam jednak bojowy sprzęt techniczny jest martwy bez ludzi. Dlatego też rozwój produkcji wpływa na rozwój taktyki nie bezpośrednio, lecz przez bojowy sprzęt techniczny i środki walki oraz ludzi tworzących armię i wykorzystujących ten sprzęt i środki. A więc ludzie i technika są decydującymi czynnikami rozwoju taktyki.

Te obydwie czynniki znajdują się w ścisłej z sobą jedności, we wzajemnej zależności i wzajemnym uwarunkowaniu.

Prócz ludzi i techniki na rozwój taktyki wywierają wpływ: warunki terenowe, taktyka przeciwnika, tradycje bojowe i narodowe, właściwości danej armii i inne. Należy zaznaczyć, że taktyka rozwija się pod wpływem łącznego oddziaływania wszystkich tych czynników znajdujących się we wzajemnym związku między sobą i zależności. Spośród nich w treści niniejszego rozdziału rozpatrzony zostanie w zarysach wpływ na taktykę człowieka, techniki, terenu i taktyki przeciwnika, a więc czterech najistotniejszych czynników.

1. Wpływ człowieka na rozwój taktyki

Jak już wspomniano człowiek i technika - to główne czynniki wpływające na rozwój sposobów prowadzenia walki i wojny w całości. Jednak niezależnie od tego jak wielką siłą niszcząca miałaby technika, nie może ona we własnym zakresie decydować o wyniku walki. Jest ona tylko narzędziem w ręku człowieka, służącym do osiągnięcia postawionych przez niego celów. Przebieg i wynik walki zbrojnej określa przede wszystkim człowiek.

A ponadto taktyka w porównaniu ze strategią i sztuką operacyjną absorbuje podstawową masę ludzi każdej armii, jej liczne związki taktyczne, oddziały i pododdziały biorące bezpośrednio udział w walce z przeciwnikiem. Z tych choćby dwóch tylko ale dostatecznych powodów należy główną rolę w rozwoju taktyki przypisać właśnie człowiekowi, a rolę człowieka w wojnie uważać za jeden z podstawowych problemów sztuki wojennej dotyczących szczególnie taktyki.

4 Wywołana współcześnie przez niezwykle złożoną technikę rewolucja w dziedzinie wojskowości odnośnie treści, środków i sposobów prowadzenia walki, zwiększa w niej rolę człowieka

i wymagania stawiane mu w każdym względzie. Wpływ człowieka na rozwój taktyki odbywa się poprzez rozwój jego wartości moralno-politycznych, wykszolenia bojowego, doświadczenia i teorii walki.

Wysokie wartości moralno-polityczne, umiejętności i wykszolenie bojowe żołnierzy - to fundamentalne czynniki, które decydują o poziomie taktyki. Nowy sprzęt wojskowy i odpowiadające mu sposoby prowadzenia walki zbrojnej jeszcze wyżej podnoszą rangę walorów moralno-politycznych i bojowych żołnierzy, wysuwają nowe skomplikowane zadania w stosunku do nich. Sukces w walce zależy obecnie jeszcze bardziej niż kiedykolwiek w przeszłości od opanowania współczesnej techniki przez człowieka, od jego ideowych przekonań, od jego gotowości do poniesienia najwyższych ofiar w walce.

Wysokie wartości moralno-polityczne żołnierzy kształtują ich wysokie uświadomienie, surową dyscyplinę i zorganizowanie, odwagę i zdecydowanie, stanowczość i wytrzymałość fizyczną. Z wysokich wartości moralno-politycznych rodzi się dążność żołnierzy do jak najlepszego opanowania bojowego sprzętu technicznego, a przez to - do najskuteczniejszego wykorzystania jego możliwości w walce, one też są źródłem bohaterstwa i męstwa, bez których nie do pomyślenia jest osiągnięcie powodzenia w działaniach bojowych i wysokiego kunsztu taktycznego.

W wojnie jądrowej zwiększy się niesłychanie rola twórczego myślenia dowódców i pracowników sztabu w zakresie rozwiązywania zadań bojowych i rozstrzygania problemów walki z pozycji dialektyki marksistowskiej.

Zwiększy się również obecnie oddziaływanie środków bojowych na psychikę żołnierzy, co w konsekwencji przyczyni się do spotęgowania możliwości wywołania większego zamieszania i paniki niż w minionych wojnach. W związku z tym wielkiego znaczenia nabiera przeciwdziałanie tym niepożądanym zjawiskom. Jednym z istotnych środków tego przeciwdziałania jest systematyczne uzupełnianie wiedzy żołnierzy z zakresu taktyczno-technicznych właściwości nowoczesnych broni i środków ochrony przed nimi. Pozwoli to im lepiej zrozumieć sytuację i przyczyni się do zdecydowanego działania w walce.

Podstawą moralno-politycznego i psychologicznego przygotowania ludzi jest praca wychowawcza zmierzająca do ukształtowania wysokiej świadomości politycznej. Tylko głęboka świadomość polityczna prowadzi do patriotyzmu, wierności narodo*wi*, rozumienia charakteru i celów wojny, a przez to wyrabiania u żołnierzy wytrwałości, zdyscyplinowania, odwagi, bohaterstwa i innych walorów moralno-bojowych, niezbędnych w współczesnej walce.

Instrumentem realizacji zadań i celów wychowawczych jest praca partyjno-polityczna, której współczesne środki walki stawiają skomplikowane zadania. Głęboka znajomość teorii marksistowsko-leninowskiej, a w niej marksistowskiej teorii o wojnie i wojsku warunkują prawidłowe pojmowanie przez oficerów nowych procesów rozwoju taktyki, jak również umiejętne twórcze wpływanie na ten rozwój.

Stronie moralno-politycznej, ideologicznej coraz więcej uwagi poświęca się też w armiach NATO.

W podręczniku dla Bundeswehry mówi się między innymi, że wojna obecnie jest kampanią wojenną z zastosowaniem techniki bojowej, jest ona również wojną idei i haseł politycznych. W brytyjskich materiałach szkoleniowych pt: "Przygotowanie do wojny" podkreśla się, że żołnierz powinien wierzyć w to, o co walczy i nienawidzić tego, przeciw komu walczy. A w ogóle w armiach NATO sporządza się plany, opracowuje konkretne przedsięwzięcia mające na celu w ramach "wojny psychologicznej" podderwanie ducha moralno-politycznego żołnierzy krajów wspólnoty socjalistycznej.

Stąd oczywiste się staje, że nasz żołnierz musi z jednej strony doskonale władać nowoczesnym sprzętem, nowoczesną taktyką walki, z drugiej zaś być świadomym, prawdziwie ofiarnym bojownikiem o ideały socjalizmu.

Kształtowanie wysokich walorów moralno-politycznych u żołnierzy wiąże się nierozzerwalnie z ich wojskowo-technicznym szkoleniem.

Wyszkolenie bojowe jest w aspekcie roli człowieka kolejnym elementem decydującym o rozwoju i poziomie taktyki, jest podstawowym kryterium gotowości i wartości bojowej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych, jak też wojska w całości.

Doświadczenia wojenne wykazały, że im wyższy jest poziom wyszkolenia żołnierza, tym większa jego odporność, tym wartościowszy i pewniejszy jest w walce pododdział, oddział czy związek, co ma zasadnicze znaczenie dla poziomu kunsztu taktycznego.

Na szkolenie bojowe wojsk wywiera obecnie przemożny wpływ broń raketowo-jądrowa. Stwarza ona warunki wojskom szczególnie taktycznego dla ostatecznego i szybkiego rozbicia przeciwnika ogniem i uderzeniem czołgów, pododdziałów, oddziałów i związków piechoty zmechanizowanej, artylerii i innych środków w ślad za uderzeniami jądrowymi i lotnictwa. Wojska należy uczyć zatem szybkiego i zdecydowanego wykorzystywania skutków uderzeń jądrowych, umiejętności dokonywania długich i szybkich marszów, elastycznego prowadzenia boju spotkaniowego, natarcia i pościgu, szybkiego organizowania uporczywej i aktywnej obrony, wykorzystywania wszystkich środków i sposobów obrony przed bronią masowego rażenia.

Obok broni raketowo-jądrowej w działaniach bojowych będą jednak stosowane i konwencjonalne środki walki. Powodzenie obecnie będzie w znacznym stopniu zależało od umiejętnego łączenia w działaniach obu tych broni. Wyłania się zatem konieczność szkolenia wojsk w dokładnym opanowaniu broni i sprzętu konwencjonalnego, doskonaleniu sposobów ich zastosowania bojowego w połączeniu z najnowszymi środkami walki.

Wojsko wyposaża się w coraz większe ilości nowego sprzętu, różnego rodzaju urządzeń automatycznych, które zwiększają możliwości techniczne istniejącego uzbrojenia, ułatwiają czynności żołnierzy, lecz jednocześnie wymagają opanowania tych urządzeń. W tym świetle szkolenie techniczne składu osobowego pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych uzyskuje obecnie rangę pierwszoplanową.

Wyszkolenie bojowe wojsk bezpośrednio wiąże się z aktualnym stanem teoretycznej myśli taktycznej kształtowanej i rozwijanej przez ludzi - teoretyków i praktyków wojskowych.

Teoretyczna myśl wojskowa i doświadczenie ma w aspekcie roli człowieka również duże znaczenie dla rozwoju taktyki.

Im bardziej skomplikowana jest broń i większa różnorodność form organizacyjnych wojska, tym większego znaczenia nabiera

wszechstronne teoretyczne przygotowanie dowódców, oficerów sztabu i całego składu osobowego pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych.

W dążności do doskonalenia wojsk zostały one wyposażone w najnowszą broń. W związku z tym teoretyczne opracowanie każdego problemu taktyki winno być aktualnym, permanentnym i twórczym procesem. Myśl wojskowa-teoretyczna, wzbogacona doświadczeniami ćwiczeń powinna wytyczać drogi rozwoju środków i form prowadzenia współczesnych działań bojowych. Wpływać na zwiększenie gotowości bojowej wojsk. Należy liczyć się z tym, że obecnie, gdy środki walki doskonałą się w szybkim tempie, teoretyczne założenia, które jeszcze wczoraj były aktualne - dzisiaj mogą okazać się już przestarzałymi. Może zatem zaistnieć sytuacja, że teoria przestanie nadążać za rozwojem sprzętu. Mało tego, jak wykazały doświadczenia wojny, teoria mimo dużego znaczenia, nie zawsze jest w stanie dać konkretne wskazówki dla działań w niezliczonych rodzajach zmieniającej się sytuacji na polu walki. W takich przypadkach na rozwój taktyki zaczyna wywierać wpływ doświadczenie i praktyka, które umożliwiają zlikwidowanie w krótkim czasie istniejących luk w teorii, jak też jej opóźnienia w rozwoju.

Tak wyglądają niektóre, węzłowe zagadnienia wpływu człowieka na rozwój taktyki, który władając nowoczesną techniką uwzględnia z kolei jej wpływ na tę taktykę.

2. Wpływ techniki bojowej na rozwój taktyki

Technika bojowa na równi z ludźmi, którzy ją stosują jest materialną podstawą walki, jak też operacji i wojny. Stąd jej duży, najbardziej rewolucyjny wpływ na rozwój taktyki. Na dużą zależność między taktyką a uzbrojeniem i wyposażeniem wojsk wskazywał Lenin twierdząc, że "taktyka wojenna zależy od poziomu techniki wojennej"^{1/}

W aspekcie historycznym wiadomo jest powszechnie o rewolucyjnej roli prochu i broni miotającej, które przekształciły taktykę uderzenia zwartych mas piechoty i konnicy na ograniczonym i nieprzygotowanym obszarze w taktykę linearną.

Wiadomo również, że pojawienie się broni maszynowej oraz przystosowanie artylerii do strzelania ogniem pośrednim zmusiło taktykę z jednej strony do zamiany zwartych szyków

1/ W.I. Lenin. Dzieła tom 13 str 374.

linii i kolumn na rozproszony szereg tyralii, z drugiej zaś, uwzględniając rozwój fortyfikacji polowych wywołany wzrostem siły ognia wzbogaciło ją o nową formę walki - obronę pozycyjną.

Nowe istotne zmiany w rozwoju taktyki spowodowało również pojawienie się czołgów i lotnictwa. Te nowe środki walki przede wszystkim wyzwoliły ruch wojsk, zwiększyły ich możliwości zaczepne, spowodowały konieczność stosowania nowych sposobów natarcia opartego na ścisłym i ciągłym współdziałaniu różnych rodzajów wojsk włącznie z lotnictwem.

Nasylenie zaś pola walki czołgami i lotnictwem zmieniło też charakter obrony. Musiała się ona stać przede wszystkim obroną przeciwpancerną, jak też przeciwlotniczą.

Pojawienie się broni jądrowej i jej nosiciela rakiety, jak również wyposażenie wojsk w technikę radioelektronową i odrzutową, w urządzenia energetyczne dokonało już nie zmian lecz rewolucji we wszystkich dziedzinach wojskowości w tym i w taktyce. W taktyce w żadnym wypadku nie można było dostosować starych sposobów prowadzenia walki do nowych jej środków, lecz trzeba było opracować zasadnicze nowe jej założenia.

Do ważniejszych z nich należy zaliczyć:

- wybitnie zaczepny charakter walk prowadzonych w warunkach zmasowanego użycia środków raketowo-jądrowych;
- przewartościowanie celów rażenia z których pierwszoplanowe winny być środki napadu jądrowego przeciwnika, zgrupowania pancerne i odwody;
- umiejętne integrowanie uderzeń jądrowych z uderzeniami lotnictwa i ogniem środków klasycznych;
- szybkie tempo, wysoką manewrowość, duży przestrzenny rozmach toczonych walk, brak w nich zazwyczaj ciągłych ustabilizowanych frontów;
- wymuszoność i krótkotrwałość obrony prowadzonej najczęściej w toku natarcia;
- powszechność i wzrost ciężaru gatunkowego boje^Wspotkaniowych, jak też marszów wykonywanych na duże odległości;
- duże nasycenie pola walki desantami powietrznymi;
- konieczność pokonywania przez wojska stref radioaktywnych o wysokim stopniu napromienienia jako nowego, złożonego dla nich zadania do rozwiązania.

Pojawienie się broni jądrowej nie wyeliminowało jednak możliwości prowadzenia wojen i walk konwencjonalnych. Ten fakt spowodował konieczność opracowania i współdziałania jak gdyby dwóch rodzajów taktyki: "jądrowej" i "konwencjonalnej". Ale i w taktyce konwencjonalnej nie można było dostosować starych sposobów prowadzenia walki do udoskonalonych, nowych klasycznych środków rażenia. Trzeba je było dostosować do nowych możliwości tych środków, jak też do warunków istnienia ciągłej groźby napadu broni jądrowej przeciwnika.

W końcu należy podkreślić, że istotne zmiany w sposobach prowadzenia działań bojowych pod wpływem rozwijającej się techniki zachodzą jednak tylko wówczas, gdy nowe środki walki zostaną zastosowane powszechnie i masowo. Pojedyncze egzemplarze nowej broni nie mogą wyrzucić same przez się istotnego wpływu na formy i sposoby walki. Zatem, chcąc właściwie ocenić i zrozumieć wpływ broni jądrowej na organizację i prowadzenie działań bojowych należy brać pod uwagę zmasowane jej użycie, a nie pojedyncze uderzenia. Należy również brać pod uwagę i to, że obok nowej broni egzystują krócej czy dłużej dotychczasowe środki walki. Stąd logiczne i uzasadnione jest szerokie zastosowanie w dobie obecnej, obok broni jądrowej, broni konwencjonalnej.

Walka zbrojna ludzi posługujących się różnorodną bronią prowadzona jest w powietrzu, na morzu i na lądzie w określonym terenie, który jest kolejnym czynnikiem mogącym mieć wpływ na taktykę.

3. Wpływ terenu na rozwój taktyki

Wszystkie działania bojowe wojsk lądowych odbywają się w terenie. Teren jest bardzo zróżnicowany pod względem swego charakteru i właściwości taktycznych. A zatem, bardzo zróżnicowany jest również jego wpływ na organizację i prowadzenie walki i w konsekwencji - na rozwój taktyki. Dla wykrycia wobec tego i ustalenia prawidłowości działania wojsk w danym terenie, dla każdego oficera niezbędną staje się znajomość taktycznych właściwości terenu w ogóle, a znajomość i umiejętność wykorzystania tych właściwości - w szczególności.

Terren - na podstawie jego ogólnych cech - można podzielić następująco:

1. Pod względem ukształtowania na: równinny, pagórkowaty i górzysty;

2. Pod względem widoczności na: otwarty, półzakryty i zakryty;

3. Pod względem pokrycia na : lasy, bagna, pola uprawne, pastwiska i łąki. Teren ponadto jest pokryty olbrzymią masą obiektów sztucznych wzniesionych przez człowieka.

Teren równinny to taki, w którym bezwzględna wysokość n.p.m., ewentualnych wzniesień nie przekracza 300m; różnica wzniesienia na odcinku 2 km nie przekracza 25m, a kąty wznoszenia - 1° .

Teren pagórkowaty charakteryzuje się bezwzględną wysokością n.p.m. do 500m; różnicą wzniesień na odcinku 2 km do 200m oraz kątami wznoszenia - $2-3^{\circ}$.

Teren górzysty to teren o bezwzględnej wysokości n.p.m. od 500m wzwyż; różnicy wzniesień na odcinku 2 km ponad 200m i kątach wznoszenia ponad 5° .

Za teren półzakryty należy przyjmować ten, który daje szansę obserwacji około 50% okolicy, natomiast za teren zakryty ten, który ogranicza obserwację tylko do wycinków nie przekraczających 25% całości danego rejonu.

Podział terenu pod względem pokrycia nie wymaga wyjaśnień.

Teren równinny, pagórkowaty i otwarty pokryty polami uprawnymi, pastwiskami i łąkami zaliczamy do terenu o warunkach normalnych dla prowadzenia działań, nie stwarzającego szczególnych trudności, nie wymagającego dodatkowych zabiegów i oryginalności w sposobach walki. Wszystkie doktrynalne założenia taktyczne danego okresu zawarte w obowiązujących regulaminach i instrukcjach odnoszą się do takiego właśnie terenu. Teren różniący się od terenu przeciętnie ukształtowanego, otwartego i pokrytego a więc górzysty, półzakryty i zakryty pokryty lasami i bagnami, zajmujący większą część obszaru działań bojowych przyjęto zaliczać do terenu o warunkach szczególnych, wpływającego w istotny i różnorodny sposób na przygotowanie oraz prowadzenie walki.

Wpływ ten praktycznie wyraża się tym, że szczególne warunki wymagają specjalnych, dodatkowych wysiłków i energii walczących wojsk w celu bądź to przezwyciężenia osobliwych, zwiększonych trudności terenowych lub wykorzystania osobliwych, zwiększonych udogodnień terenowych. Walka wobec tego w warunkach szczególnych winna różnić się od walki w warunkach normalnych i być

prowadzona w oparciu o odmienną, o szczególnych właściwościach taktykę. I taktyka zarówno w swej teorii, jak też i praktyce, wzbogaciła się pod wpływem terenu o działania prowadzone w warunkach szczególnych, a więc w górach, w lesie, w stepie, pustyni, na bagnach itp. Nastąpił tym samym dalszy jej rozwój. Rozwój ten ma o tyle istotne znaczenie, że jak wskazują obliczenia, przeszło 3/4 terytorium współczesnych teatrów działań wojennych przypada na tereny o warunkach szczególnych na których mogą być prowadzone działania różnego szczebla. Oczywiście, szczegółowo podchodząc do rzeczy, na różnych teatrach działań wojennych kształtuje to się różnie. Wśród tych terenów coraz więcej miejsca zajmuje teren pokryty gęstą masą obiektów sztucznych wzniesionych przez człowieka. Wymaga to od taktyki opracowania założeń w zasadzie nowej walki, a mianowicie walki w terenie zurbanizowanym, opracowane bowiem dotychczas założenia walki tylko dla miasta obecnie już nie wystarczają. Jest to jeden z przykładów permanentnego wpływu terenu na rozwój taktyki. Istotny wpływ na działania wojsk wywierały i wywierają przeszkody wodne. Ich szczególne właściwości spowodowały konieczność opracowania odrębnej taktyki pokonywania i wykorzystywania w walce tych przeszkód. Mimo technicznego rozwoju sprzętu przeprawowego problem uzyskania tempa forsowania zbliżonego tempa natarcia nadal zaprzęta umysły dowódców i sztabów i stanowi istotny problem współczesnej taktyki.

Wpływ terenu na taktykę staje się jeszcze większy i bardziej różnorodny z chwilą pojawienia się broni jądrowej. Zwiększone pod jej wpływem obszary działań związków, oddziałów i pododdziałów zwiększają możliwość istnienia w tych obszarach terenu o warunkach szczególnych. Stąd, w dobie obecnej, częstym zjawiskiem będzie splot jednoczesnych działań w warunkach normalnego i szczególnego terenu w ramach jednej walki.

Teren w istotny sposób rzutuje na użycie broni jądrowej, a w konsekwencji i na działanie wojsk w ślad za jej uderzeniami. W jednym przypadku będzie on potęgował jej skutki i w konsekwencji możliwości działania wojsk, w innym - ograniczał swobodę jej użycia i co za tym idzie osłabiał możliwości bojo-

we wojsk. W terenie górzystym, lesistym, zurbanizowanym, a więc szczególnie powstałe wskutek użycia broni jądrowej zawaly, zwaliska skalne i gruzów oraz pożary będą czynnikami potęgującymi jej skuteczność. Stąd zwielokrotniona często opłacalność uderzeń jądrowych w terenie o warunkach szczególnych dla obrońcy, ale jednocześnie ograniczona często opłacalność tych uderzeń dla nacierającego.

Teren ponadto będzie dyktował ilość i sposób wykonania uderzeń jądrowych. A mianowicie w warunkach przeciętnych celowość stosowania raczej większej ilości niskich powietrznych i naziemnych wybuchów, natomiast w warunkach szczególnych - mniejszej ilości lecz o większym wagomiarze i raczej wysokich powietrznych wybuchów.

Istotną sferą oddziaływania terenu na użycie broni jądrowej jest zagadnienie powstawania stref skażenia promieniotwórczego i pokonywania ich przez wojska. Zagadnienie to wymagało opracowania nowej, oryginalnej dla jądrowych warunków dziedziny taktyki - działania wojsk w warunkach istnienia stref skażonych, właściwości których w zasadzie uzależnione są od warunków terenowych. Terenem sprzyjającym dla tworzenia stref skażonych, a nie sprzyjającym dla pokonywania ich przez wojska jest teren pagórkowaty, górzysty, zakryty, lesisty, zurbanizowany, a więc o warunkach szczególnych. Stąd wojska, przy istnieniu tych stref i w wypadku konieczności ich pokonywania winny przekraczać je w obszarach terenu o warunkach normalnych, gdzie stopień napromienienia z reguły będzie mniejszy, a możliwość osiągnięcia dużej szybkości ruchu-większa.

Jest niewątpliwie szereg innych jeszcze aspektów wpływu terenu na rozwój taktyki. Ale te, które przedstawiono dotychczas udowodniają ten wpływ w dostatecznej mierze pozwalając zająć się z kolei następnym czynnikiem rozwoju taktyki - taktyką przeciwnika.

4. Wpływ taktyki przeciwnika na rozwój taktyki własnej

Walka jest procesem dwustronnym, starciem dwóch przeciwnych sił wywierających na siebie bezpośredni wpływ. Dlatego każda z walczących stron kształtuje swą taktykę nie w abstrakcji, lecz pod wpływem możliwości przeciwnika w ogóle.

a sposobu jego walki - w szczególności. Obiektywie¹¹ zatem rzecz biorąc taktyka przeciwnika była i jest zawsze jednym z najważniejszych czynników rzutuujących na rozwój taktyki wojsk własnych. Świadectwem tego są fakty historyczne.

Taktyka kolumn pojawiła się w rosyjskiej i francuskiej armii w końcu XVIII w. głównie pod wpływem przeciwstawienia zwartych mas piechoty ugrupowanemu w linii przeciwnikowi.

Taktyka tyraliery piechoty w pełni rozwinęła i skryształizowała się w armii rosyjskiej pod wpływem karabinów maszynowych i szybkostrzelnej artylerii Japończyków w wojnie rosyjsko-japońskiej.

W pierwszej wojnie światowej przejście wojsk koalicji do taktyki natarcia falowymi masami piechoty dokonało się głównie pod wpływem niemieckiej taktyki uporczywej obrony pozycyjnej.

W drugiej wojnie światowej utworzenie w armii radzieckiej nowych przeciwpancernych elementów ugrupowania bojowego i operacyjnego takich jak: artyleryjskie odwody przeciwpancerne, rejonny przeciwpancerne, punkty i węzły przeciwpancerne odbyło się pod wpływem taktyki masowego użycia przez Hitlerowców czołgów, oddziałów oraz związków pancernych i zmechanizowanych.

W okresie powojennym staje się konieczne opracowanie i praktyczne zastosowanie nowej dziedziny taktyki zwanej początkowo taktyką przeciwatomową pod wpływem nowej taktyki atomowej Stanów Zjednoczonych w sytuacji jednostronnego posiadania przez nie broni jądrowej.

Jeśli uzmysłwić sobie rozwój taktyki okresu jądrowego, to również odbywał się on pod wpływem między innymi zmian zachodzących w taktyce wojsk NATO.

W sumie analiza rozwoju taktyki wskazuje, że zawsze stosując własną taktykę należy uwzględniać taktyczne założenia przeciwnika. Zawsze należy przeciwstawiać silnym stronom taktyki przeciwnika własne przeciwśrodki, wykorzystując jednocześnie słabe strony jego taktyki. Każda zmiana w założeniach taktycznych jednej strony nieuchronnie pociąga za sobą zmiany w taktyce drugiej strony. Tak więc taktyka przeciwnika była i jest jedną z ważniejszych sił napędowych rozwoju taktyki własnej, rozwoju odbywającego się nie dowolnie lecz według określonych zasad.

III. GŁÓWNE ZASADY TAKTYKI

Taktyczny kunszt dowódcy ma szczególnie ważne znaczenie dla zwycięstwa w walce. Określa on w znacznej mierze samą możliwość zwycięstwa, jego cenę oraz zakres.

Jednakże, niezależnie od tego, w każdej konkretnej walce działają określone ogólne zasady sztuki wojennej, respektowanie których przez dowódców jest bardzo istotnym warunkiem osiągnięcia zwycięstwa.

Zasadami w ogóle nazywamy główne idee, reguły, którymi kierują się ludzie w określonej dziedzinie praktycznej działalności.

Zasadami taktyki nazywamy główne idee, naczelne reguły, podstawowe wskazania dotyczące organizacji i prowadzenia walki.

Zasady taktyki, jak też sztuki wojennej w całości mają charakter historyczny, w obecnej postaci nie są i prawdopodobnie nie będą wieczne jak nie jest i prawdopodobnie nie będzie wieczna w obecnej postaci sama walka. Historyczny charakter zasady taktyki wyraża się w tym, że zmiana obiektywnej rzeczywistości na przykład zmiana materialnych środków prowadzenia walki, nieuchronnie wywołuje zmianę zasad, odrzucenie przestarzałych i wypracowanie nowych. Widoczne to jest na przykładzie zasady tworzenia przewagi, której zarówno treść jak i forma uległy zmianie pod wpływem pojawienia się broni jądrowej. Zasady tej obecnie nie należy pojmować jako zwykłe nagromadzenie masy wojsk i sprzętu, lecz jako ześrodkowywanie w pierwszym rzędzie uderzeń jądrowych i ogniowych wysiłków wojsk. (jakże)

Zasady taktyki są zawarte w instrukcjach, regulaminach i rozkazach. Są one rezultatem aktywnej, twórczej działalności rozumu ludzkiego, naukowym uogólnieniem praktyki, a więc sposobu postępowania w celu osiągnięcia zwycięstwa. Odzwierciedlają wymagania praw walki zbrojnej pod kątem widzenia zadań, wykonywanych przez wojska w obecnych warunkach i służą dużą pomocą dowódcom wszystkich szczebli w poznaniu tych praw i wykorzystaniu ich w praktyce. Dlatego też przyswojenie istotniejszych zasad oraz prawidłowości działań bojowych wojsk, zawartych w regulaminach i instrukcjach, posiada olbrzymie praktyczne znaczenie.

Znajomość zasad taktyki posiada duże znaczenie również i dlatego, że sprzyja elastyczności myślenia dowódców, rozwija zdolność uwzględniania realiów konkretnej sytuacji i prawidłowego wnioskowania.

Bardziej jednak istotną od znajomości, jest umiejętność wykorzystywania zasad taktyki w praktyce podejmowania decyzji, mając na uwadze złożoność wymagań zasad i konkretnej sytuacji. Wykonawcza strona zasad jest najbardziej trudną, bowiem same zasady nie mogą dać gotowych decyzji na każdy przypadek. Ale należyta ich znajomość daje dowódcy dane wyjściowe, bazę dla podjęcia prawidłowej decyzji. Ostatecznie jednak może ona być podjęta w połączeniu znajomości zasad walki z wnikliwą oceną konkretnych, często przeciwstawnych sobie elementów sytuacji. Właśnie konkretna sytuacja w ostatecznej mierze rozstrzyga o zastosowaniu tej lub innej zasady taktyki. Tym sposobem wartość zasad zależy w znacznym stopniu od sztuki ich zastosowania.

Zasady taktyki należy rozpatrywać w ich wzajemnym powiązaniu i współzależności, a wykorzystywać te z nich i w takiej mierze, aby to odpowiadało danej sytuacji.

Zasady taktyki, jak o tym już wspomniano, wpływają z praw walki zbrojnej, lecz zasad z prawami nie można identyfikować.

Prawa istnieją poza świadomością ludzi, w samych zjawiskach. Działają one niezależnie od woli człowieka. Dowódca nie może w swej działalności dobierać sobie te lub inne prawa lecz musi się liczyć z nimi.

Zasady, na odwrót, winny być i są stosowane przez dowódców świadomie w zależności od konkretnych warunków sytuacji. W nich umiejętnie łączą się i niezbędny charakter działania praw walki zbrojnej i względna swoboda świadomej działalności ludzi w ramach tej niezbędności.

Prawa walki same przez się nie wskazują jak należy postąpić, aby osiągnąć zwycięstwo, podczas gdy zasady opierając się na prawach, mieszczą w sobie wskazania najbardziej celowych działań, mówią właśnie o tym, co należy zrobić dla zwycięstwa nad przeciwnikiem i jak należy postępować. Teoretycznie rzecz biorąc, wszystkie zasady taktyki uważa się za jedna-

kowe ważne, lecz w praktyce znaczenie ich jest różne, zależne od danej sytuacji. Rezultat zastosowania zasad taktyki zależny jest od twórczej działalności dowódcy, od jego umiejętności dowodzenia wojskami, analizowania sytuacji i wyciągnięcia z niej właściwych wniosków.

Różnorodność warunków prowadzenia walki wywołuje i różnorodność jej zasad. Spośród nich zostaną poniżej rozpatrzone: przewaga, rozśrodkowanie, ruchliwość, aktywność, zaskoczenie, ciągłość działań, zachowanie zdolności bojowej wojsk, współdziałanie i zabezpieczenie działań bojowych.

1. Masowanie wysiłków w decydującym miejscu i czasie - przewaga

Odwieczna to prawda, że w walce zwycięża silniejszy. Nie można być jednak silniejszym zawsze, pod każdym względem i w każdym miejscu. Nie ma zresztą i takiej potrzeby. Istnieje natomiast potrzeba - niezbędna dla osiągnięcia zwycięstwa - ześrodkowywania wysiłków na ważniejszym kierunku lub odcinku i w odpowiednim czasie w celu stworzenia tam niezbędnej przewagi nad przeciwnikiem w siłach i środkach. Jest to naczelna zasada taktyki, która wskazuje jednocześnie na niecelowość a nawet wręcz szkodliwość - rozpraszania swych sił i środków równomiernie na całym froncie walki. Zasadę tę po raz pierwszy zastosował z powodzeniem wódz tebański Epaminondas w bitwie pod Leuktrą w 371 r.p.n.e. przeciwko Spartanom. Engels pisał na ten temat: "Epaminondas pierwszy wykrył wielką taktyczną zasadę, która włącznie do naszych dni decyduje prawie o wszystkich regularnych starciach: nierównomierne rozdzielenie wojsk wzdłuż frontu w celu ześrodkowania sił dla głównego uderzenia w decydującym punkcie"^{1/}.

Ważność tej zasady podkreślał Lenin. Zwracając się do petersburskich towarzyszy, wymieniając podstawowe warunki powodzenia powstania zbrojnego pisał: "Należy stworzyć dużą przewagę sił w decydującym miejscu, w decydujący moment"^{2/}.

Umiejętność stosowania zasady masowania wysiłków i uzyskiwanie przewagi w siłach i środkach nad przeciwnikiem w wybranym miejscu i czasie była jednym z głównych walorów dowódców i

1./ F.Engels.Wybrane dzieła wojskowe 1956 r.str.181.

2/ W.I.Lenin.Dzieła T.34,str.383.

wojsk radzieckich w ostatniej wojnie. Dla przykładu: 16 korpus armijny 16-tej armii w operacji wołchowskiej /lipiec 1943r./ mając pas natarcia o szerokości 22km skupiał wysiłek na odcinku 7 km ześrodkowując na nim: 27 batalionów z ogólnej liczby 36/75%/, 1087 dział i moździerzy z ogólnej ilości 1176 /92%/, 156 czołgów z ogólnej liczby 172 /93%/. Pozwoliło to uzyskać następującą przewagę nad przeciwnikiem na głównym kierunku: w piechocie 4 krotną, w artylerii - 10 i w czołgach - 17 krotną.

Przykłady takie można by mnożyć.

Historia wojen uczy, że umiejętne zastosowanie zasady masowania wysiłku, dawało możliwość uzyskiwania przewagi w siłach i środkach nad przeciwnikiem na rozstrzygających kierunkach w warunkach nie-posiadania nad nim przewagi ogólnej. Historia również uczy, że umiejętne masowanie sił i środków w natarciu i osiągnięcie tą drogą przewagi nad przeciwnikiem w wybranym punkcie było zasadniczym warunkiem jego powodzenia, a w obronie - wykładnikiem jej trwałości.

Sposób realizacji w walce zasady masowania sił i środków i uzyskiwania nad przeciwnikiem przewagi był, historycznie rzecz biorąc, różny. W zależności od poziomu rozwoju środków walki i sposobów jej prowadzenia masowano w poszczególnych okresach początkowo siłę żywą, z kolei środki ogniowe łącznie z siłą żywą i w końcu, siły i środki uderzeniowe w składzie zgrupowań.

Obecnie rakiety nie zmieniając pozycji startowych mogą wykonywać uderzenia jądrowe dużej mocy na dowolne odległości; w tych warunkach nadmierne masowanie siły żywej i środków walki, zagęszczanie szyków bojowych w celu uzyskania przewagi przestaje być konieczne i staje się niebezpieczne. Stąd dzisiaj chodzi już nie tyle o masowanie sił i środków dla tworzenia przewagi co o ześrodkowywanie wysiłków, pod którym rozumie się przede wszystkim uderzenia jądrowe i ogień silnych konwencjonalnych środków rażenia.

W związku z wyposażeniem wojsk w broń jądrową wynik walki można aktualnie rozstrzygnąć w pierwszej kolejności ześrodkowaniem ognia i przede wszystkim uderzeń jądrowych, które są w stanie prawie błyskawicznie zmienić stosunek sił na swoją

korzystać tworząc tym sposobem przewagę na wybranym kierunku lub odcinku. Przy czym, duży zasięg rakiet pozwala wykonywać i masować uderzenia jądrowe ze stanowisk startowych rozmieszczonych w głębi. Przewaga ta będzie potęgowana ponadto masowaniem wysiłków walczących wojsk realizowanym drogą szybkiego ruchu z dużych odległości, rękojmiał którego jest pełna motoryzacja. Masowanie sił i środków przybrało obecnie nieporównywalnie większe znaczenie w czasie niż w przestrzeni. Więcej, masowanie w przestrzeni stanowi w dobie dziesięcioletniej istotne niebezpieczeństwo i może być dokonywane jedynie na krótki czas, szybko i zdecydowanie. Należy przy tym, mieć na uwadze to, że możliwości masowania sił w czasie znacznie wzrosły w związku ze wzrostem ruchliwości wojsk.

Tak więc w nowych warunkach ulega zmianie zarówno forma, jak i treść omawianej zasady. Zasada masowania sił i środków na wybranych kierunkach lub odcinkach przekształca się w zasadę masowania wysiłków w wybranym miejscu. A osiąga się ją obecnie innymi środkami i sposobami aniżeli to miało miejsce w przeszłości.

Zasada masowania wysiłków odnosi się zarówno do natarcia, jak i obrony z tym, że przy określaniu stopnia ześrodkowania wysiłków w obronie zawsze należy kierować się interesami jej trwałości. Wobec ogólnego niedostatku sił i środków obrońca w większości wypadków będzie dążył do osiągnięcia przewagi przede wszystkim na odcinkach i kierunkach gdzie wykonuje się kontrataki. Podstawowym sposobem ześrodkowania wysiłków brojących się wojsk jest wykonanie uderzeń jądrowych, zmasowanego ognia, a ponieważ dla wykonania zadań może to okazać się niewystarczające, dokonuje się ponadto masowania sił i środków na zagrożonych kierunkach drogą manewru drugimi rzutami, odwodami oraz wojskami zdejmowanymi z pasywnych kierunków.

Masowanie wysiłków wiąże się z wyborem kierunku głównego uderzenia i znajduje się bez wątplenia w zależności od umiejętności tegoż wyboru.

Działaniem bojowym w warunkach jądrowych najbardziej odpowiada natarciu na szerokim froncie uderzenie na kierunkach. Oczywiście jest, że w ramach ogólnego uderzenia na poszczególnych kierunkach będą działały zgrupowania wojsk współdziała-

jące między sobą. Różnica w składzie zgrupowań, działających na kierunku głównego uderzenia i na pozostałych kierunkach, prawdopodobnie będzie wyrażona mniej ostro, aniżeli bywało to w przeszłości. Zgrupowanie wykonujące główne uderzenie będzie się różniło od innych zgrupowań bardziej pod względem jakościowym, niż ilościowym. Wszystko to znacznie komplikuje stosowanie zasady masowania wysiłków i tworzenia przewagi, lecz bynajmniej nie obniża jej znaczenia.

Znaczenie to sprowadza się przede wszystkim do tego, że masowanie wysiłków pozwala tworzyć przewagę ilościową i być silniejszym od przeciwnika w aspekcie ilościowym. Ten aspekt przewagi bezsprzecznie jest najczęściej decydujący, lecz nie jedyny. Podobnie istotne znaczenie w walce ma aspekt przewagi jakościowej.

Przewaga jakościowa, która może wyrażać się w różnej postaci, pozwala zrozumieć i wytłumaczyć na pozór nie zrozumiałe zjawiska odnoszenia zwycięstw przez słabszych nad silniejszymi. Przykładami takich zwycięstw mogą być: przebieg bitwy Greków z Persami pod Maratonem, w której pozornie słabsze siły greckie pokonały liczniejsze wojska perskie. Walka załogi polskiej z Hitlerowcami na Westerplatte, gdzie garstka żołnierzy przeciwstawiała się skutecznie olbrzymim siłom Niemców, współcześnie - wojna w Wietnamie, w której mały naród zadawał dotkliwe ciosy potędze amerykańskiej.

W przytoczonych wypadkach tylko pozornie się wydaje, że zwyciężył słabszy. Pod Maratonem mniejsze liczebnie siły greckie górowały nad Persami lepszym wyszkoleniem i zdyscyplinowaniem; na Westerplatte garstka obrońców przewyższała napastnika pod względem moralnym, prowadziła bowiem walkę o niezawisłość narodową; w Wietnamie siły wyzwolenicze przewyższały rodzime siły wsteczne i Amerykanów również pod względem moralnym prowadziły^{ły} bowiem walkę o wyzwolenie społeczne, jak też o niezawisłość narodową, a ponadto skuteczniejszymi formami walki partyzanckiej.

Analiza każdego przypadku wskazuje, że zwycięzca zawsze miał w czymś przewagę nad przeciwnikiem. Jeśli nie przewyższał go liczebnie, to miał lepsze uzbrojenie, albo stosował skuteczniejsze sposoby walki, był silniejszy pod względem moralnym itp.

Rekapitulując: przewagę nad przeciwnikiem uzyskuje się w różny sposób. Jednym z nich, zasadniczym ale i najprostrzym jest przeciwstawienie mu większej ilości sił i środków w ogóle, lub poprzez masowanie wysiłków w miejscu rozstrzygającym, a więc uzyskanie przewagi ilościowej. Innym ważnym sposobem - jest uzyskanie przewagi jakościowej.

Przewaga jakościowa może wyrażać się w postaci: przewagi moralnej; przewagi w wyszkoleniu i sprawniejszej organizacji wojsk; przewagi w uzbrojeniu i wyposażeniu; przewagi w sposobach prowadzenia walki; przewagi w położeniu wojsk. Oczywiście żadna z wymienionych postaci przewagi nie występuje z reguły pojedynczo, lecz najczęściej wspólnie z innymi i we wzajemnej z nimi współzależności, chociaż nie wszystkie razem jednocześnie.

Różnorodność postaci przewagi bezsprzecznie komplikuje jeszcze bardziej stosowanie zasady masowania wysiłków w walce. Dlatego też umiejętne masowanie wysiłków jest wyrazem dużego kunsztu, głębokiego wnęknienia w przypuszczalne zamiary przeciwnika i rozumienia sytuacji; mistrzostwa w wyborze kluczowej pozycji lub tego zgrupowania przeciwnika, rozbicie którego doprowadzi do zwycięstwa. Przy niewłaściwym rozwiązaniu tego zadania i skierowaniu wysiłków wojsk na osiągnięcie celów o drugorzędym znaczeniu o zwycięstwie nie może być mowy.

Obok zasady masowania wysiłków szczególnego znaczenia w warunkach jądrowych nabiera przeciwstawna jej zasada - rozśrodkowanie.

2. Rozśrodkowanie

Rozśrodkowanie przestało być współcześnie tylko jednym z zabiegów stosowanych przez wojska na polu walki. Urosło ono do niezwykle ważnej zasady taktyki. Niezwykła ważność rozśrodkowania polega na tym, że jest ono nieodzownym warunkiem zachowania zdolności bojowej wojsk, a niekiedy wręcz ich przetrwania. Rozśrodkowanie spełnia ten warunek dzięki temu, że zapewnia zdecydowane obniżenie efektywności środków rażenia przeciwnika i radykalne zmniejszenie strat wojsk własnych.

Konieczność rozśrodkowania wojsk w celu zmniejszenia ich strat od ognia przeciwnika zachodziła i w przeszłości. Jego rola i zakres zmieniły się pod wpływem rozwoju środków walki,

a szczególnie wzrostu ich mocy rażenia. Na przykład, pod wpływem wzrostu mocy ognia następuje systematyczne rozczłonkowanie^{WV} kolumn dywizyjnych i pułkowych na mniejsze - z początku na batalionowe i półbatalionowe, a następnie na kompanijne i plutonowe, które z kolei rozsypują się w tyralierę. W tyralierze natomiast zwiększają się systematycznie odstępny między żołnierzami. Jeśli na początku wojny rosyjsko-japońskiej 1904-1905 odstępny te wynosiły 1-1,5 kroku, to w końcu tej wojny - 4-6 kroków, a w końcu I wojny światowej - 8-10 kroków.

Aż do końca II wojny światowej granice rozśrodkowania wojsk na polu walki określane były prawdopodobieństwem rażenia żołnierzy ogniem broni strzeleckiej i promieniem rażenia pojedynczego pocisku miny, bomby. Ponieważ możliwości ówczesnej broni, pocisków, min i bomb były co do rozmiarów rażenia ograniczone, rozśrodkowanie dotyczyło bardziej ochrony pojedynczego żołnierza i stosowane było w ramach drobnych pododdziałów i między nimi niż ochrony całych oddziałów jako takich. "Lokciowa" styczność między pododdziałami i oddziałami w walce była utrzymywana, a pułki, dywizje i korpusy działały w zasadzie zwartymi masami.

Broń jądrowa, obok szeregu właściwości, ma to do siebie, że jej rażenie ma charakter powierzchniowy i w skutkach nieporównywalny. Rozśrodkowane położenie wojsk stało się więc ich normalnym stanem nie tylko w strefie działań bojowych, lecz i daleko poza nią.

Granice rozśrodkowania pododdziałów, oddziałów i związków w warunkach jądrowych mogą być różne, a ich rozmiary będą w każdym wypadku zależały od sytuacji, w szczególności zaś od charakteru wykonywanego przez nie zadania, warunków terenowych dogodności dowodzenia wojskami i możliwości przeciwnika w użyciu broni jądrowej.

Ogólnie rzecz biorąc za właściwe uważa się takie rozśrodkowanie, przy którym wykluczone jest jednoczesne porażenie dwóch pododdziałów czy oddziałów uderzeniem jądrowym o mocy wystarczającej dla zniszczenia każdego z nich wziętego oddzielnie. Za takie uważa się: dla pododdziałów uderzenia małej mocy; dla oddziałów - średniej i związków - wielkiej mocy. Ale jednocześnie za właściwe rozśrodkowanie uważa się i takie, które

pozwała utrzymać między nimi niezbędną łączność ogniową, współdziałanie i dowodzenie. Wziąwszy to wszystko pod uwagę stosuje się w ramach rozśrodkowania następujące, dopuszczalne odstępstwa: między kompaniami 1-1,5 km; między batalionami 3-5 km i między pułkami 10-15 km.

Rozśrodkowanie wojsk nie wyklucza konieczności ich ześrodkowywania w odpowiednim miejscu i czasie dla wykonania silnych uderzeń. Lecz obecnie ześrodkowanie nie wyprzedza uderzenia, jak to było kiedyś, lecz wykonywane jest z marszu, skrycie, szybko, z różnych kierunków i bezpośrednio na moment uderzenia. Po wykonaniu uderzenia wojska natychmiast ponownie rozśrodkowują się, aby nie okazać się opłacalnym celem dla uderzeń jądrowych przeciwnika.

Tak więc, rozśrodkowanie wojsk to nie tylko, a nawet nie głównie odpowiednie położenie wojsk w statyce, lecz położenie zachowywane w ruchu i poprzez ten ruch. Komplikuje to bez wątpienia realizację zasady rozśrodkowania wojsk w walce. Stąd umiejętność jej zastosowania w praktyce jest wskaźnikiem kunsztu dowódców i stopnia przygotowania wojsk do działań wysoce ruchliwych.

3. Ruchliwość

Wysoka ruchliwość i siła ognia to główne czynniki walki warunkujące jej powodzenie i leżące od dawna w centrum zainteresowania teoretyków i praktyków wojskowych. W centrum ich zainteresowania leży przede wszystkim problem ruchliwości, a to z tego względu, że o ile problem ognia został w zasadzie rozstrzygnięty, o tyle problem ruchliwości nadal wymaga jeszcze doskonalszego rozwiązania.

Ruchliwość na przestrzeni dziejów przeobrażała się ciągle w zależności od środków walki i sposobu przemieszczania wojsk. Przy czym przeobrażenie to odbywało się zarówno w aspekcie zwiększania ruchliwości działań, jak też zmiany celów i sposobu stosowania jej przez pododdziały, oddziały i związki.

W przeszłości, włącznie z II wojną światową ruchliwość wykorzystywana była w interesach wykonania postawionego zadania i pełnego zaangażowania mocy bojowej przede wszystkim dla szybkiego ześrodkowania wojsk na kierunku głównego uderzenia lub

w rejonie głównego wysiłku dla stworzenia zgrupowania uderzeniowego lub obronnego o wysokiej gęstości piechoty, czołgów i artylerii na wąskim odcinku dla przełamania obrony przeciwnika lub niedopuszczenia do przełamania obrony własnej. Wraz z zastosowaniem broni jądrowej przed ruchliwością wyłoniły się ponadto nowe zadania szybkiego rozśrodkowania wojsk i takiego sposobu działań pododdziałów, oddziałów i związków, przy którym byłyby one w najmniejszym stopniu narażone na zniszczenie napadem jądrowym przeciwnika.

Od momentu włączenia broni jądrowej do arsenału środków walki datuje się w taktyce wszechstronny wzrost ciężaru gatunowego ruchliwości działań zarówno od strony jej możliwości jak i wymagań w stosunku do niej. Przed taktyką i w ogóle przed sztuką wojenną stanął problem zwiększenia ruchliwości działań bojowych na wszystkich szczeblach oraz przekształcenia jej z czynnika walki w zasadę.

Szczególnie dużą rolę w spotęgowaniu ruchliwości oraz przerośnięciu jej w ważniejszą zasadę taktyki odegrały: pełna mechanizacja i motoryzacja pododdziałów, oddziałów i związków oraz gwałtowne zwiększenie ich mocy rażenia w związku z wejściem do uzbrojenia broni jądrowej. Współcześnie stało się oczywiste, że tylko wojska o wysokiej ruchliwości będą w stanie przetrwać napad jądrowy przeciwnika i skrycie ześrodkowywać się na wybranych kierunkach, wykonywać silne uderzenia na dużą głębokość i w wysokim tempie, szybko przenosić wysiłki z jednego kierunku na drugi oraz zdecydowanie przekraczać strefy skażenia radioaktywnego.

W świetle tego można sprecyzować pojęcie ruchliwości wojsk.

Należy pod nią rozumieć wysoką manewrowość, zdolność do pełnego wykorzystania mocy bojowej dla szybkiego wykonania postawionego zadania w najbardziej efektywny sposób, zdolność do bezzwłocznego i najodpowiedniejszego reagowania na wszelkie zdarzenia i zmiany sytuacji.

Ruchliwość wojsk nie można współcześnie sprowadzać jedynie do szybkości przesunięcia pododdziałów, oddziałów i związków, chociaż bez wątpienia szybkość przesuwania wojsk nie przestaje być istotnym wskaźnikiem ruchliwości i niezbędną przesłanką dla jej osiągnięcia.

Na równi z szybkim przesunięciem dla ruchliwości wojsk charakterystyczny jest szereg innych, licznych cech. Spośród nich należy wymienić: zdolność do szybkiego wykonania zadania bojowego do manewru i reagowania na dowolną, nawet gwałtowną zmianę sytuacji; wysoką aktywność wojsk; elastyczność w wykorzystaniu mocy ogniowej; zdolność do szybkiego wykrywania celów dla wykonania uderzeń na przeciwnika; elastyczność myślenia aparatu dowódczo-sztabowego; precyzję organizacji dowodzenia, materiałowego i technicznego zabezpieczenia; zdolność do szybszego działania w danym momencie i miejscu od przeciwnika i nieoczekiwanie dla niego.

Przedstawiona tym sposobem treść ruchliwości wojsk emanuje na charakter działań bojowych i pozwala określić z kolei pojęcie ruchliwych działań.

A więc pod pojęciem ruchliwych działań można rozumieć takie, przy których wojska wykazują wysoką manewrowość, w pełni wykorzystując swą siłę bojową, niezwłocznie i najwłaściwiej reagując na wszystkie wydarzenia i zmiany w sytuacji, wykonały postawione zadanie z maksymalnymi efektami.

Zasada ruchliwości działań bojowych nie może być rozpatrywana i skutecznie realizowana w oderwaniu od innych zasad lecz łącznie z nimi. W szczególności zaś z takimi, jak: ześrodkowywanie wysiłków, rozśrodkowanie, zaskoczenie, aktywność bojowa i utrzymanie zdolności bojowej wojsk. Więcej, zasada ruchliwości wywiera decydujący wpływ na realizację i wprowadzenie w życie wymagań wymienionych zasad, ponieważ wątpliwą jest aby wojska, nie dysponując wysoką ruchliwością, zdolne były do ześrodkowania na czas i w wybranym miejscu przeważających sił i środków, osiągnięcia zaskoczenia, prowadzenia aktywnych działań bojowych zachowując przez dłuższy czas wysoką zdolność bojową.

Stąd w stosunku do ruchliwości wzrosły niewspółmiernie wymagania. Ruchliwość - jak powszechnie wiadomo - warunkuje manewr i manewrowość działań. Rola zaś manewru i manewrowości działań obecnie gwałtownie wzrosła. I rzeczywiście, zastosowanie jakościowo nowych środków walki powodujących: szybkie i gwałtowne zmiany sytuacji, wyeliminowanie z walki poszczególnych elementów ugrupowania bojowego, powstawanie na dro-

dze wojsk rozległych stref skażenia promieniotwórczego, konieczność rozśrodkowywania wojsk na dużej powierzchni i szybkiego ich ześrodkowywania dla wykonania jednoczesnego uderzenia na przeciwnika - wymaga bardziej szerokiego i szybkiego, niż dawniej manewru siłami i środkami, do czego mogą być zdolne tylko pododdziały, oddziały i związki o wysokiej ruchliwości.

Duży przestrzenny rozmach działań bojowych, brak ciągłych frontów, działanie na kierunkach, szerokie zastosowanie powietrznych desantów również wymaga wysokiej ruchliwości wojsk.

W sumie więc stało się oczywistym, że ruchliwość wojsk i działań bojowych oraz umiejętne stosowanie zasady ruchliwości jest w dobie obecnej nieodzownym warunkiem osiągnięcia zwycięstwa w walce. Ruchliwość jest w stanie zapewnić ilościową i ogniową przewagę nad przeciwnikiem na ważnych kierunkach nawet wtedy, gdy ogólnie przewaga znajduje się po jego stronie. Dzięki ruchliwości szeroko pojęta moc wojsk zwiększa się, ponieważ wysoce ruchliwe działania warunkują: szybkie i skryte ześrodkowanie sił i środków na wybranych kierunkach, wykonanie silnych uderzeń na dużą głębokość i przy zachowaniu wysokiego tempa, zdecydowane pokonywanie stref radioaktywnego skażenia, szybkie przenoszenie wysiłku z jednego kierunku na drugi i rozśrodkowywanie wojsk w celu ochrony ich przed uderzeniami jądrowymi przeciwnika.

Uwzględniając decydujące znaczenie ruchliwości jako jednej z naczelných zasad współczesnej taktyki, bardzo istotnym zagadnieniem jest dalszy wzrost ruchliwości wojsk. Ogólnie uważa się, że wzrost ten może być osiągnięty przede wszystkim poprzez zwiększenie szybkości przesunięcia wojsk, zwiększenie szybkości dowodzenia, zwiększenie ruchliwości tyłów i zwiększenie ruchliwości wojsk inżynierskich.

Rozległość problematyki ruchliwości działań bojowych jest jak widać wielka i złożona, wymagająca od dowódców mistrzostwa w jej stosowaniu. Realizacja tej zasady jest istotnym warunkiem zapewnienia wojskom wysokiej aktywności w walce.

4. Aktywność

Doświadczenie uczy, że powodzenie w walce zawsze osiągała ta strona, która działała bardziej aktywnie i zdecydowanie,

2/ posiadała inicjatywę, narzucała przeciwnikowi swą wolę, uprzedzała go w działaniach. Szczególne znaczenie aktywności podkreślało szereg znanych wodzów/Czarniecki, Suworow, Napoleon/, teoretyków wojskowych/ Prądzyński, Jomini, Clausewitz/ i inni, którzy wskazywali, że w walce zbrojnej należy działać z dużą aktywnością i zdecydowaniem.

3/ W taktyce znaczenie zasady aktywności bojowej zdecydowanie wzrosło obecnie, w związku z wyposażeniem wojsk w broń jądrową i inne bardziej doskonałe środki walki, stawianiem im bardziej zdecydowanych celów wynikających głównie z klasowego charakteru walki zbrojnej.

Aktywność działań bojowych warunkują z jednej strony możliwości jakie dają nowe środki walki, z drugiej - wymagania sztuki operacyjnej nacelowane na maksymalne wykorzystanie rezultatów użycia tych środków dla skutecznego wykonania zadań wpływających z politycznych celów walki zbrojnej.

1/ Aktywność wyraża się w celach walki i sposobach ich realizacji, w zdolności dowódców do podejmowania śmiałych decyzji i uporczywego wprowadzania ich w życie, w energicznych niezdecydowanych i pełnych poświęcenia działaniach wojsk, w ich dążeniu do osiągnięcia zwycięstwa drogą pełnego rozbicia przeciwnika.

Zasada aktywności w praktycznej realizacji polega na: systematycznym oddziaływaniu na przeciwnika i ciągłym potęgowaniu siły uderzeń; uprzedzeniu przeciwnika w porażeniu ogniem; wykonaniu uderzeń i manewru; wykorzystaniu dogodnych warunków sytuacji dla narzucenia swojej woli przeciwnikowi we wszystkich rodzajach działań bojowych.

Aktywność jest nie do pomyślenia bez wykazania inicjatywy zarówno przez dowództwa jak też przez wojska, polegającej między innymi na: śmiałym ale rozsądnym ryzyku, poszukiwaniu najlepszych sposobów wykonania postawionego zadania, gotowości wzięcia na siebie pełnej odpowiedzialności za śmiałe decyzje, oraz stosowaniu fortelu wojennego jako wyrazu swoistej pomysłowości i przebiegłości. Oto dlaczego nasze regulaminy podkreślają, że na nagane zasługuje nie ten, kto w konsekwentnym dążeniu do zniszczenia przeciwnika nie osiągnął mimo to swego celu, a ten, kto, bojąc się odpowiedzialności, wykazał

pasywność i nie wykorzystał w odpowiednim momencie wszystkich sił i środków dla osiągnięcia powodzenia w walce.

Przy rozpatrywaniu aktywności na uwagę zasługuje jej zastosowanie w różnych rodzajach działań bojowych - w natarciu, obronie, boju spotkaniowym i wycofaniu.

Jeśli chodzi o natarcie jasne jest, że jest ono aktywne w swej istocie. Wystarczy zatem wspomnieć, że aktywność w natarciu przejawia się przede wszystkim w ciągłym rażeniu przeciwnika silnym ogniem w połączeniu ze zdecydowanym ruchem do przodu.

Aktywność obrony jest podstawowym wymaganiem w stosunku do niej. To oczywiście nie oznacza, że obrona może równać się pod względem aktywności z natarciem. Samo przejście do obrony oznacza obiektywną rezygnację ze znacznej części aktywnych form działań bojowych, którymi dysponuje natarcie. Niemniej, obrona nie jest ekwiwalentem pasywności. Osiągnięcie celów obrony możliwe jest tylko przy prowadzeniu aktywnych działań bojowych. Głównymi formami przejawienia aktywności w obronie są: rozstrzygające porażenie głównego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika; wykonanie zdecydowanych kontrataków siłami drugich rzutów i odwodów; śmiały manewr wojsk z jednych kierunków na drugie.

W boju spotkaniowym zwycięstwo będzie udziałem tego, kto przejawiał większą inicjatywę, potrafił ją przejąć i konsekwentnie utrzymywać w trakcie walki. Wyrazem szczególnej aktywności w boju spotkaniowym są takie przedsięwzięcia, jak: uprzedzenie przeciwnika w uderzeniu ogniowym; wykonanie najbardziej dogodnego i uprzedzającego manewru głównie na skrzydła i tyły przeciwnika; uprzedzające rozwinięcie wojsk i wykonanie uderzenia. Aktywność działania charakteryzuje się tutaj maksymalnym zdecydowaniem i szybkością reakcji na nieprzerwanie zmieniającą się sytuacją.

W wycofaniu aktywność znajduje też szerokie zastosowanie. W przeciwnym razie wycofanie przekształciłoby się w paniczną ucieczkę ze wszystkimi wpływającymi stąd konsekwencjami. Częste kontrataki, zapory ogniowe na drogach nacierającego lub ścigającego przeciwnika, uporczywe utrzymywanie przez arriergardy kolejno zajmowanych rubieży, wprowadzenie przeciw-

nika w błąd demonstracyjnymi działaniami, organizacja za-
ładzek, zapór i niszczeń - oto formy przejawiania inicja-
tywy przy wycofaniu.

Zasada aktywności bojowej znajduje się w nieodłącznym
związku z zasadą zaskoczenia, zachowania zdolności bojowej
własnych wojsk i z szeregu innymi. Ale szczególnie ścisły
związek zachodzi między zasadą aktywności a zasadą ruchli-
wości. Łączne wymagania tych zasad przewidują, że rozpocze-
te działania bojowe winny być prowadzone aktywnie i nie-
przerwanie o każdej porze roku i doby, przy każdej pogodzie
aż do pełnego rozbicia przeciwnika.

5. Zaskoczenie

Zaskoczenie jest jedną z odwiecznych zasad taktyki i
sztuki wojennej w całości pozwalającą osiągnąć powodzenie
w walce. Na przestrzeni dziejów wszyscy wodzowie i dowódcy
i na wszystkich szczeblach usilnie dążyli do osiągnięcia za-
skoczenia. Problem osiągnięcia zaskoczenia zawsze znajdował
się w centrum uwagi teorii i praktyki wojennej. Cała historia
wojen jest świadectwem nieprzerwanego dążenia każdej z wal-
czących stron do znalezienia najbardziej efektywnych środków,
sposobów i przykładów przygotowania i wykonania zaskakują-
cych działań. Dlatego też umiejętność osiągania zaskoczenia
i w konsekwencji szybkiego rozbicia przeciwnika zawsze uzna-
wano za ważne kryterium oceny poziomu mistrzostwa wojennego.

Ogromne znaczenie zaskoczeniu przypisywał Lenin "na woj-
nie nie ogłaszają przeciwnikowi - pisał on - kiedy zostanie
wykonany napad"^{1/} W czasie przygotowywania powstania zbroj-
nego w listopadzie 1917r. Lenin pisał: "Należy starać się
zaskoczyć przeciwnika, uchwycić moment, kiedy jego wojska są
rozproszone"^{2/}.

Zaskoczenie polega na dążeniu do nieoczekiwanego dla
przeciwnika rozpoczęcia i prowadzenia działań bojowych prze-
ciwko najsłabszym lub niekiedy najsilniejszym, ale nie przy-
gotowanym jego zgrupowaniom, na kierunku i w czasie nieocze-
kiwanym przez przeciwnika i w rezultacie pozbawienia go

1/ Lenin. Dzieła, t. 21, str. 369.

2/ Lenin. Dzieła, t. 34, str. 383.

zdelności do zorganizowanego przeciwdziałania oraz zmuszenia do prowadzenia walki w skrajnie niewygodnej dla siebie sytuacji.

Celem zaskoczenia jest sparyalizowanie woli przeciwnika, pozbawienie go możliwości szybkiego i skutecznego przeciwdziałania i osiągnięcie tym sposobem realnych możliwości rozbicia przeważających jego sił przy minimalnych stratach własnych.

Znaczenie zasady zaskoczenia w miarę rozwoju środków walki zbrojnej bezustannie wzrasta i osiąga szczególną rangę z chwilą wejścia do uzbrojenie broni rakietowo-jądrowej. Choć ta broń ta zwiększyła możliwości zaskoczenia w pierwszym rzędzie i najbardziej radykalnie na szczeblach operacyjno-strategicznych, to i na szczeblach taktycznych może ono być w skutkach bardzo dotkliwe. Zaskakujące uderzenia jądrowe w połączeniu z uderzeniami lotnictwa i zgrupowań pancernych mogą na skutek wielkich strat i dezorganizacji oszołomić przeciwnika, dezorientować go i wytworzyć sytuację nieodwracalną dla niego.

Zaskoczenie nie wynika samo przez się przypadkowo. Należy je rozpatrywać jako rezultat wnikliwie przemyślanej, twórczej, dokładnie zorganizowanej i na wskroś aktywnej działalności dowódców sztabów, jak również wojsk. Zaskoczenie winno bazować na dobrej znajomości i zrozumieniu warunków sytuacji bojowej oraz przewidywaniu jej rozwoju. Tylko takie podejście gwarantuje wybór, spośród różnorodnych dróg i sposobów osiągnięcia zaskoczenia, najbardziej odpowiedniej dla danych warunków sytuacji.

W zależności od konkretnych warunków sytuacji zaskoczenie może być osiągnięte: wprowadzeniem przeciwnika w błąd odnośnie swoich zamiarów; skrytością przygotowania i szybkością działania wojsk; szerokim wykorzystaniem warunków nocy; nieoczekiwanym użyciem broni jądrowej i innych środków rażenia; zastosowaniem nieznanymi przeciwnikowi sposobów działań i nowych środków walki; wykonaniem gwałtownego uderzenia tam i wtedy, gdzie i kiedy przeciwnik nie oczekuje go.

Umiejętność wykonywania zaskakujących uderzeń, wykorzystywania zamieszania i paniki powstałej w wojskach przeciw-

nika, pozbawienia ich możliwości organizowania efektywnego przeciwdziałania stała się, w warunkach stosowania broni jądrowej, bardzo ważna.

Uznano dziś powszechnie że decydującym warunkiem zapewniającym osiągnięcie zaskoczenia jest umiejętność ukrycia przed przeciwnikiem: obecność nowej broni i sprzętu, zamiaru i planu walki, ugrupowania sił i środków, ich zadań, kierunku i czasu rozpoczęcia działań. Jest to obecnie o tyle ważne, że możliwości rozpoznania przeciwnika niewspółmiernie wzrosły.

Zapewnienie skrytości działań osiąga się w rezultacie stosowania całego kompleksu przedsięwzięć, mających na celu nie tylko pozbawienie przeciwnika wiadomości o naszych wojskach lecz i wprowadzenie go w błąd odnośnie ich możliwości i zamierzonych działań. Do tych przedsięwzięć należy zaliczyć: utrzymanie w tajemnicy wszystkich danych interesujących przeciwnika, jak też wykorzystanie wszystkich możliwych środków, sposobów i zabiegów maskowania i obowiązkowe stosowanie fortelu wojennego. Szerokie zastosowanie winny znaleźć działania demonstracyjne i dezinformacja.

Zasada zaskoczenia w taktyce przeplata się ściśle z zasadami ruchliwości i aktywności. Ruchliwość i aktywność należy uznać za podstawę zaskoczenia i elementy zwiększające wielokrotnie jego efektywność. Ściśle związana jest zasada zaskoczenia z zasadą ześrodkowywania wysiłków, ponieważ u podstaw powodzenia zaskakującego napadu leży zmasowane użycie ognia i o odpowiednio zmasowanej sile uderzenie wojska.

Dla elastycznego i skutecznego stosowania w taktyce złożonej zasady zaskoczenia, w każdym przypadku wymaga się od dowódców i składu osobowego pododdziałów, oddziałów i związków wykazania wysokiego kunsztu taktycznego, inicjatywy i sztuki organizacji oraz realizacji zaskakujących działań. Przy wysokim kunszcie dowódców i wojsk znamiona zaskoczenia może nosić również ciągłość tych działań.

6. Ciągłość działań.

Zasadzie zachowania ciągłości działań udzielano zawsze wiele uwagi, lecz możliwości jej realizacji były w przeszło-

ści ograniczone, bowiem i możliwości bojowe pododdziałów, oddziałów i związków w tej mierze były też ograniczone. Z drugiej strony konsekwencje braku tej ciągłości nie były tak wielkie jak obecnie, bowiem możliwości przeciwnika w wykorzystaniu przerwy w walce były również ograniczone. Stąd praktycznie ciągłość działań była w przeszłości bardziej jednym z posunięć taktycznych dowódców w określonej sytuacji niż zasadą.

Przeobrażenie ciągłości walki w zasadę nastąpiło współcześnie pod wpływem zwiększonych możliwości bojowych wojsk, przeobrażeń w charakterze współczesnych operacji, rozwijających się na dużą głębokość i wymagań sztuki operacyjnej wysuwanych w stosunku do taktyki.

Istota tej zasady polega na tym, że rozpoczęte działania bojowe winny być prowadzone aktywnie i nieprzerwanie o każdej porze roku i doby, przy dowolnej pogodzie, aż do pełnego rozbicia przeciwnika.

Ciągłe działania skracają wydatnie czas osiągnięcia zamierzonego celu przy ograniczonych stratach własnych, pozabiają przeciwnika tegoż czasu i możliwości zorganizowanego doprowadzenia swych wojsk do porządku, dokonania manewru odwodami, przegrupowań i wykonania uderzeń, uzupełnienia zapasów i organizacji działania na nowej rubieży lub w nowym rejonie. Zasada ciągłości działań typowa jest oczywiście w pierwszym rzędzie dla walki zaczepnej. W obecnych warunkach przerwa w walce oznacza dla działającego zaczepnie nie tylko utratę szeregu zalet, lecz również najczęściej poważne ryzyko. Przede wszystkim ryzykuje on ewentualnym napadem jądrowym przeciwnika, a ponadto zerwaniem w ogóle kontynuacji zamierzonych działań. Bowiem przeciwnik w tym czasie może stosunkowo szybko przerzucić odwody z dużych głębokości /np. znajdujące się w odległości 100-200 km przerzucić w ciągu nocy/, zorganizować trwałą opór by z kolei, wykonać na zatrzymane wojska uderzenia jądrowe, a w ślad za nimi, zmieniawszy tym sposobem na swoją korzyść stosunek sił, przejść do aktywnych działań.

Przedsięwzięciami zapewniającymi zachowanie ciągłości działań bojowych, między innymi są: wymiana wyczerpanych walką pododdziałów, oddziałów i związków drogą wprowadzania w

odpowiednim miejscu i czasie odwodów oraz podciągniętych świeżych sił; systematyczne uzupełnianie zapasów, szczególnie zaś amunicji i paliwa; organizowanie zawczasu i prowadzenie działań nocnych. Wymaga to głębokiego urzutowania sił i środków; posiadania odpowiednich odwodów, dysponowania odpowiednimi rezerwami zapasów i elastycznego systemu ich uzupełniania oraz należytego przygotowania pododdziałów, oddziałów i związków do prowadzenia działań w nocy.

Rola ciągłości działań wypiętrza się szczególnie w pościgu, gdzie jest nieodzownym warunkiem jego powodzenia, oraz w natarciu z forsowaniem przeszkód wodnych gdzie ciągłość forsowania gwarantuje stałe narastanie siły uderzenia przeprawianych wojsk, paraliżowanie wszelkich prób przeciwdziałania przeciwnika oraz rozwinięcie działań bez zmniejszenia tempa.

Szczególnym, jakościowo nowym elementem omawianej zasady jest ciągła walka z środkami napadu jądrowego przeciwnika.

Typowa jest ona szczególnie dla szczebla operacyjno-strategicznego lecz również winna być realizowana na szczeblach taktycznych wszystkimi dostępnymi im w danej sytuacji środkami i sposobami.

W obecnych warunkach każde uderzenie jądrowe w zależności od jego mocy i dokładności trafienia natychmiast odbija się radykalnie na zdolności bojowej rażonego pododdziału, oddziału i nawet związku. Wobec tego, każde działo zdolne do strzelania amunicją jądrową, każda wyrzutnia rakiet przeciwnika powinna być niszczona natychmiast po jej wykryciu. Jednocześnie natychmiast winny być niszczone wykryte składy z amunicją jądrową, amunicja na pozycjach, jak też będąca w transporcie. Od skutecznego wykonania tego zadania zależy dzisiaj rezultat każdej walki.

Skuteczna realizacja zasady ciągłości działań wymaga nieprzerwanej działalności wojsk, a wobec tego, dużego moralnego i fizycznego napięcia od całego składu osobowego pododdziałów, oddziałów i związków, a od dowódców - wysokich organizatorskich zdolności.

Zasada ciągłości działań ma ścisły związek z innymi zasadami taktyki i może być rozpatrywana tylko w ścisłej współzależności z nimi, a wśród nich szczególnie z zasadą ruchliwo-

ści, aktywności i zachowania zdolności bojowej wojsk.

7. Zachowanie zdolności bojowej wojsk

Zasada o dużym znaczeniu szczególnie w dobie obecnej.

Zachowanie zdolności bojowej należy rozumieć jako zachowanie zdolności wojsk do prowadzenia zdecydowanych działań bojowych i wykonania w pełni zadania bojowego w oznaczonym czasie i w dogodnych warunkach. W wypadku naruszenia tej zasady praktycznie nie do pomyślenia jest stosowanie wszystkich innych zasad taktyki, bowiem wojska, które utraciły zdolność bojową, nie są w stanie prowadzić skutecznej walki.

Problemi zachowania wysokiej i ciągłej zdolności bojowej pododdziałów, oddziałów i związków poświęcano zawsze wiele uwagi. Na możliwości jego rozwiązania wywierały wpływ rozmiary osłabienia tej zdolności uzależnione od ponoszonych przez wojska strat. Straty zaś rosły proporcjonalnie do wzrostu mocy rażenia środków walki, doskonalenia sposobów prowadzenia działań bojowych, wzrostu ich zdecydowania i napięcia. W konsekwencji utrzymania wysokiej zdolności bojowej stawało się przedsięwzięciem coraz bardziej trudnym a zagadnieniu odnowienia jej poświęcano coraz więcej wysiłku i czasu. Coraz większą rolę zaczynają odgrywać różnorodne rezerwy przeznaczone dla szybkiego uzupełniania poniesionych strat, doskonalenia środków i sposobów ochrony wojsk, ukrycia ludzi i sprzętu za pancierzem, przeprowadzenia ochronnych przedsięwzięć inżynierskich.

Jednocześnie warto zauważyć, że nie patrząc na jakościowy i ilościowy rozwój konwencjonalnych środków walki charakter rażenia zmienia się powoli, straty wojsk rosną stosunkowo wolno, a ponoszą je przeważnie pododdziały, oddziały i związki pierwszego rzutu, których jednak całość organizacyjna z reguły zostaje zachowana.

Bronń jądrowa wnosi do zasady zachowania zdolności bojowej wojsk rewolucyjne zmiany. Zadaje ona wojskom ogromne straty, gwałtownie zmienne ich narastanie w krótkim czasie, zasadniczo narusza organizacyjną strukturę pododdziałów, oddziałów i związków oraz ich system dowodzenia. Mało tego, na szczeblach taktycznych, często spowoduje błyskawiczne wytrącenie z walki całych organizmów strukturalnych.

W świetle takich możliwości niezmiernie wzrasta ranga rozpatrywanego problemu. Zachowanie zdolności bojowej wojsk nie może odgrywać roli tylko jednego z licznych obowiązków dowódców i sztabów. Wzrasta ono do rangi samodzielnej zasady taktyki.

Kształtowanie i zachowanie zdolności bojowej zależne jest od wielu czynników. Wśród nich, do ważniejszych należy zaliczyć: ukompletowanie stanów osobowych pododdziałów, oddziałów i związków, ich stan psychiczny i fizyczny; ukompletowanie w uzbrojeniu i sprzęcie oraz jego stan techniczny; poziom wyszkolenia i zgrania pododdziałów, oddziałów i związków i ich doświadczenie bojowe; poziom przygotowania aparatu dowódczego oraz sztabów; zaspokojenie potrzeb materiałowych walczących wojsk.

Zgodnie z tym, zachowanie zdolności bojowej wojsk wymaga szeregu przedsięwzięć, które by pozwoliły utrzymać powyższe czynniki na poziomie gwarantującym należyte wykonanie postawionych im zadań bojowych.

Jednym z poważnych przedsięwzięć mających ścisły związek z praktyczną realizacją zasady zachowania zdolności bojowej pododdziałów, oddziałów i związków jest gotowość bojowa wojsk. Gotowość i zdolność bojowa wojsk mają z sobą wiele wspólnego. Wysoki stan gotowości bojowej wojsk jest przesłanką dla ich wysokich zdolności bojowych i tym samym należytego wykonania postawionych im zadań. Stąd wysiłki dowódców i sztabów wszystkich szczebli, skierowane w czasie pokojowym na utrzymanie ciągłej gotowości bojowej wojsk będą stokrotnie uzasadnione w czasie wojny.

Do ważniejszych elementów gotowości bojowej skierowanych na zachowanie zdolności bojowej wojsk szczebla taktycznego można zaliczyć: ich wysoki poziom moralnego, psychicznego i fizycznego przygotowania; zachowania maksymalnych możliwości bojowych sprzętu i uzbrojenia danego pododdziału, oddziału czy związku; ich przygotowanie do walki w polu i zgranie w działaniach; wyposażenie ich we wszystko niezbędne do walki i życia.

Kolejnym, ale szczególnym i decydującym przedsięwzięciem dla zachowania zdolności bojowej wojsk jest obrona ich przed bronią masowego rażenia. Zabiegi w tej dziedzinie można po-

dzielić na taktyczne i specjalne. Do taktycznych - należy zaliczyć: wykrywanie i niszczenie środków napadu bronią masowego rażenia; maskowanie, okresową zmianę rejonów rozmieszczenia wojsk, wybór najbardziej odpowiedniego sposobu pokonywania stref skażonych /jeśli takie występują/, wypracowanie najodpowiedniejszego systemu działania /w razie konieczności/ w strefie skażonej. Do specjalnych zaś należy zaliczyć: prognozowanie stref porażenia, radioaktywnego i chemicznego skażenia, niszczeń i pożarów; radioaktywne, chemiczne i bakteriologiczne rozpoznanie oraz powiadamianie o nim wojsk; wykorzystanie ochronnych środków indywidualnych, ochronnych właściwości sprzętu i terenu; kontrolę dozymetryczną; specjalne zabiegi profilaktyczne.

Następnym przedsięwzięciem sprzyjającym zachowaniu zdolności bojowej wojsk jest stosowanie aktywnych sposobów działań nacelowanych na zerwanie lub znaczne osłabienie uderzeń przeciwnika w ogóle, a uderzeń jądrowych - w szczególności. Będą to takie działania w których dominującą rolę odgrywa walka z środkami napadu jądrowego przeciwnika oraz zabiegi zapewnijące ograniczenie jego możliwości w użyciu broni masowego rażenia, a więc: działanie w wysokim tempie, utrzymywanie stanu ciągłej styczności z przeciwnikiem, głębokie włamywanie się w jego szyki.

Stosowanie różnorodnych zabiegów zmierzających do zachowania zdolności bojowej wojsk, nie wyklucza jednak możliwości utraty jej przez pododdział, oddział czy związek. Stąd niezbędnym jest stosowanie również takiego przedsięwzięcia, jak odtworzenie utraconej przez wojska zdolności bojowej. Czynności wykonywane w ramach tego przedsięwzięcia mogą być następujące:

wyprowadzenie pododdziałów, oddziałów czy związków z zagrożonych chemicznym, bakteriologicznym lub radioaktywnym skażeniem rejonów; zebranie danych o stanie wojsk po napadzie jądrowym, chemicznym lub ogniowym przeciwnika; określenie sił i środków zdolnych do walki i postawienie im zadań bojowych do dalszej działalności; odtworzenie dowodzenia i uporządkowanie porażonych sił i środków; zorganizowanie pododdziałów zbiorczych; organizacja i przeprowadzenie różnego rodzaju zabiegów specjalnych, sanitarnych i awaryjno-ratunkowych; uzupełnienie

obsług i załóg dział, rakiet i wozów bojowych oraz przygotowanie ich do kontynuowania działań.

W zależności od wielu czynników, lecz głównie od skali utraty zdolności bojowej przez wojska, mogą być stosowane różne sposoby odtworzenia.

Przy nie dość dużych stratach odtworzenie zdolności bojowej dokonuje się w ramach uprzedniej struktury organizacyjnej danego ogniw taktycznego. Przy dużych stratach - zachodzi potrzeba dokonania częściowego lub niekiedy całkowitego przeorganizowania danego pododdziału, oddziału czy związku taktycznego. Jedną z dróg przeorganizowania może być utworzenie pododdziałów lub oddziałów zbiorczych. Organizacja ich w warunkach jądrowych będzie raczej zjawiskiem naturalnym i częstym, szczególnie na szczeblu taktycznym.

Zasada zachowania zdolności bojowej wojsk ściśle związana jest przede wszystkim z zasadą ruchliwości, aktywności i zaskoczenia, bowiem ruchliwe wojska ponoszą mniejsze straty, aktywność stwarza przesłanki do szybkiego odtworzenia naruszonej zdolności bojowej i wznowienia działań, a zaskoczenie pociąga za sobą naruszenie zdolności bojowej przeciwnika. Związana ona jest również z innymi zasadami w tym sensie, że każda z nich nacelowana jest na obniżenie zdolności bojowej przeciwnika, a zachowanie - własnej. Wśród tych innych zasad znajduje się zasada współdziałania.

8. Współdziałanie

Zasada współdziałania jest naturą walki. Głosi ona, że powodzenie w działaniach bojowych może być osiągnięte tylko zgranym wysiłkiem wszystkich uczestniczących w walce sił i środków, opartym na ściśłym i ciągłym współdziałaniu oraz najbardziej pełnym wykorzystaniu możliwości bojowych. W świetle tego ogólno-wojskowy charakter walce nadała właśnie zasada współdziałania.

Współcześnie na zasadę tę należy spojrzeć nieco szerzej. Jej podstawowe wymagania odnoszą się już nie tylko do działań bojowych wojsk, lecz również do samych wojsk. W świetle tych wymagań należy z jednej strony mieć na uwadze harmonijny rozwój wszystkich rodzajów wojsk i służb, ponieważ jest to, w aspekcie współdziałania, niezbędne dla skutecznego prowadze-

nia działań, a z drugiej strony - wysokie umiejętności organizacji i ciągłego podtrzymywania współdziałania pododdziałów, oddziałów i związków w toku walki.

Znaczenie współdziałania destrygano i doceniano od dawna, a jego treść i sposoby organizacji uległy ciągłym przeobrażeniom pod wpływem zmian w uzbrojeniu, organizacji i charakterze walki zarówno wojsk własnych, jak też i przeciwnika. Współdziałaniu przydawał wielką wagę naprzykład Suworow. W rozkazie dla Rimski-Korsakowa w 1799r. pisał on: "... ja niezwłocznie oczekuję waszego ogólnego planu ataku według celów, miejsca, terminów i godzin, wykonywanego uderzeniami sił zewsząd, na różne punkty, ale połączonymi w jedno". Właściwy jednak rozwój współdziałania zarówno pod względem treści, jak też formy organizacji datuje się od II wojny światowej. W początkach jej sprowadza się ono w zasadzie do zgrania wysiłków środków walki, rodzajów wojsk i służb wchodzących w skład danego związku czy oddziału, krótko mówiąc, do organizacji współdziałania wewnątrz. W miarę powstawania oddzielnych pododdziałów i oddziałów specjalistycznych /czołgów, artylerii, saperów/, zachodzi konieczność organizacji współdziałania również między nimi. W miarę rozwoju środków walki, szczególnie zasięgu rozpoznania i rażenia zwiększa się systematycznie głębokość organizacji współdziałania. Początkowo sięga ona w natarciu do rubieży zadania bliższego pułków i dywizji, a następnie obejmuje całą głębokość ich zadania bojowego.

Pojawienie się broni jądrowej i możliwości masowego jej użycia, jak również rozwój klasycznych środków walki, pełna motoryzacja i dalsza mechanizacja pododdziałów, oddziałów i związków ogólnowojskowych spowodowały zasadniczą zmianę charakteru współdziałania.

Przed wszystkim uznano bezspornie rozstrzygającą rolę we współdziałaniu broni jądrowej. Nie mniej uznano również i to, że nadal ostateczny rezultat walki zależy od wspólnego wysiłku wszystkich sił i środków biorących w niej udział. W świetle tego, każda walka przedstawia sobą obecnie zgrane i współzależne uderzenia jądrowe z działaniami pododdziałów, oddziałów i związków, wszystkich rodzajów wojsk i służb

realizowane według jednolitego planu i dla osiągnięcia wspólnego celu.

Praktycznie rzecz biorąc w rezultacie współdziałania słabe strony jednych środków rażenia i rodzajów wojsk rekompensowane są silnymi stronami innych. Wobec tego istotą współdziałania w walce ogólnowojskowej jest nie tylko zgranie wysiłków wszystkich rodzajów wojsk i służb według zadań, kierunków, rubieży i czasu, lecz również wzajemna pomoc wojsk w interesach jak najlepszego wykonania ogólnego zadania bojowego.

Wobec tego, że broń jądrowa jest najsilniejszym środkiem rażenia, na kierunkach jej użycia, rzeczą główną we współdziałaniu stało się uzgodnienie działań wojsk w celu najbardziej efektywnego wykorzystania skutków jej uderzeń. A ponieważ działania te będą rozwijały się najczęściej nierównomiernie, przy istnieniu przerw i luk w szykach bojowych oraz otwartych skrzydeł zwiększa się znaczenie współdziałania z sąsiadami oparto na wzajemnej pomocy.

W wyniku długoletnich doświadczeń ukształtowały się pewne prawidłowości stosowania zasady współdziałania, a mianowicie: zgrywanie wysiłków wojsk przeprowadzać w pierwszym rzędzie, na kierunkach użycia broni jądrowej, w interesach maksymalnego i zdecydowanego wykorzystania rezultatów jej użycia; w tychże samych interesach wykorzystywać i konwencjonalne środki rażenia na cele nie objęte uderzeniami jądrowymi; współdziałanie konwencjonalnych sił i środków organizować w interesach wykonania przez zadania przez pododdziały, oddziały i związki ogólnowojskowe odgrywające w danej walce, czy jej okresie główną rolę; zgrywanie wysiłków organizować realnie z uwzględnieniem właściwości i możliwości bojowych, silnych i słabych stron pododdziałów, oddziałów i związków poszczególnych rodzajów wojsk biorących udział w walce; współdziałanie opierać na wzajemnej pomocy i zamienności poszczególnych rodzajów wojsk i służb oraz sąsiadów w interesie wykonania postawionego im zadania bojowego; ciągle, w elastyczny sposób podtrzymywać współdziałanie i utrzymać jego ciągłość.

W realizacji tych prawidłowości, a szczególnie w zachowaniu ciągłości współdziałania szczególnego znaczenia nabiera dzisiaj inicjatywa podwładnych. Obok obowiązku podejmowania samodzielnie decyzji do pościgu, jest to kolejny przypadek, kiedy podwładny zawsze i ciągle winien organizować i odtwarzać naruszone współdziałanie nie czekając na wytyczne przełożonego. To jest jakąś miarą ważności omawianej zasady, ale i też jej złożoności w praktycznej realizacji. Stąd też należy traktować współdziałanie jako wynik twórczej i trudnej organizatorskiej pracy dowódców i sztabów wszystkich szczebli.

Skuteczność tej pracy, a wraz z nią i skuteczność współdziałania w znacznej mierze zależy od znajomości i rozumienia przez każdego dowódcę celu walki, zadań przełożonego, swojego i sąsiadów oraz sposobów ich wykonania, od znajomości tego z kim, kiedy, jak i dlaczego ma współdziałać, od terminowego informowania przełożonego o sytuacji i od przejawiania twórczej inicjatywy w podtrzymywaniu ciągłości współdziałania.

Takie są ogóle założenia zasady współdziałania. Szczegółowe zagadnienia współdziałania zawarte są w regulaminach, instrukcjach i innych źródłach.

Zasada współdziałania znajduje praktyczny i istotny związek z wszystkimi pozostałymi zasadami taktyki, a wśród nich i z zasadą zabezpieczenia działań bojowych.

9. Zabezpieczenie działań bojowych

Wszechstronne zabezpieczenie działań bojowych to już nie tylko zasada taktyki, ale ważna część organizacji każdej walki. Związana z nią problematyka jest tak różnorodna i obszerna, że stanowi ona rozległy temat sama w sobie. Problematyka ta znajduje w miarę szerokie odbicie w regulaminach, instrukcjach, podręcznikach i innych źródłach. Wobec tego, w tym miejscu zostaną poruszone tylko niektóre aspekty zabezpieczenia działań bojowych.

Zabezpieczeniem działań bojowych nazywamy całokształt przedsięwzięć mających na celu wzbronienie przeciwnikowi dokonania niespodziewanego napadu naziemnego i z powietrza oraz zapewnienie wojskom własnym pomyślnego prowadzenia walki w różnych sytuacjach. Zabezpieczenie działań bojowych obejmuje: rozpoznanie, obronę wojsk przed bronią masowego rażenia,

obronę przeciwlotniczą, ubezpieczenie, zabezpieczenie inżynieryjne, maskowanie, przeciwdziałanie radioelektroniczne, zabezpieczenie topograficzne, zabezpieczenie hydrometeorologiczne i zabezpieczenie tyłowe.

Ilość, rodzaj i charakter elementów zabezpieczenia bojowego działań ulegały ciągłym zmianom w zależności od wzrostu stanu liczebnego walczących wojsk, powstawania nowych ich rodzajów, wzrostu ich ruchliwości i manewrowości, zarysowywania się możliwości użycia nowych środków walki.

I tak, już w starożytności stosowano takie elementy jak: rozpoznanie i ubezpieczenie. Ale szeroki wachlarz elementów zabezpieczenia działań bojowych znajduje miejsce w walkach okresu I wojny światowej w związku z powstaniem wielomilionowych armii, lotnictwa, czołgów i wojsk chemicznych. W systemie zabiegów dotyczących zabezpieczenia działań bojowych wojsk oprócz rozpoznania i ubezpieczenia dla ich ochrony przed niespodziewanym uderzeniem czołgów organizowano obronę przeciwpancerną, dla ochrony przed uderzeniami lotnictwa - obronę przeciwlotniczą, dla ochrony przed napadem chemicznym - obronę przeciwchemiczną. W związku ze zwiększeniem się zasięgu i skuteczności ognia oraz możliwości rozpoznania powstała konieczność dokładniejszego maskowania wojsk.

W czasie drugiej wojny światowej pojawiają się kolejne elementy zabezpieczenia bojowego działań. Zwiększona ruchliwość i manewrowość wojsk zmusza do organizowania zabezpieczenia skrzydeł i styków, a szerokie użycie środków zapalających powoduje konieczność stosowania obrony przeciwpożarowej.

Nowe środki walki z bronią jądrową na czele, poziom techniczny wojsk wniosły, jak w każdej dziedzinie taktyki, tak i tutaj istotne zmiany. Przede wszystkim zwiększyła się rola wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych wojsk. Ponadto, powstają nowe jego elementy, a jednocześnie zanikają dotychczasowe. Następuje przewartościowanie szeregu z nich.

Wzrost poziomu technicznego wojsk powoduje, że obrona przeciwpancerna i zabezpieczenie skrzydeł i styków przerosły ramy zabezpieczenia bojowego i stały się stałymi elementami organizacji i prowadzenia walki przestając być tym samym rodzajami zabezpieczenia. Zaczynają natomiast nimi być nowe rodzaje, takie jak: obrona przed bronią masowego rażenia i zwalczanie środków radioelektronicznych przeciwnika.

Pierwszy z tych nowych rodzajów zabezpieczenia ma na celu zachowanie zdolności bojowej wojsk i obiektów przed oddziaływaniem broni jądrowej, chemicznej i bakteriologicznej. Składa się na niego szereg przedsięwzięć wykonywanych nie tylko przez jednostki specjalne /chemiczne, medyczne i inne/, ale również przez wojska. Obrona przed bronią masowego rażenia wchłania ponadto w siebie samoistne dotychczas elementy zabezpieczenia - obronę przeciwochemiczną i przeciwpożarową.

Drugi z wymienionych, nowych rodzajów zabezpieczenia bojowego - przeciwdziałanie radioelektroniczne ma na celu zdezorganizować w decydujący sposób system dowodzenia oraz stosowania środków rażenia przeciwnika. Na szczeblu taktycznym stosowanie tego elementu zabezpieczenia bojowego jest ograniczone. Może je realizować dywizja przede wszystkim poprzez środki przeciwdziałania radiowego.

Przewartościowuje się w pierwszym rzędzie rozpoznanie. Rośnie niewspółmiernie jego znaczenie. Zwiększa się jego zakres, zarówno co do ilości zadań, jak też co do przestrzennych wielkości. Rodzi się zupełnie nowe, ale kierunkowe zadanie - rozpoznanie środków napadu bronią masowego rażenia przeciwnika. Powstaje nowy rodzaj i nowy element rozpoznania - rozpoznanie specjalne i grupy specjalne. Rośnie w znaczenie również materiałowo-techniczne zabezpieczenie działań. Od terminowego zaopatrzenia, zwłaszcza w materiały pędne, smary i amunicję, zależy gotowość i zdolność bojowa wojsk. Należy mieć to na uwadze ze względu na gwałtowny wzrost rozmachu przestrzennego walki i możliwe straty, z czym wiąże się wzrost zapotrzebowania na środki materiałowo-techniczne.

Wielokierunkowość zabezpieczenia bojowego działań powoduje, że w jego organizacji uczestniczą wszystkie rodzaje wojsk i służb przy integrującej roli dcy i sztabu ogólnowódzkiego. Zamykając zabezpieczeniem działań bojowych rozdział dotyczący głównych zasad taktyki należy podkreślić konieczność ich znajomości i rozumienia przez wszystkich oficerów, bowiem pozwoli to na optymalne planowanie działań bojowych, racjonalne wykorzystanie sił i środków w walce, osiągnięcie zwycięstwa mniejszym kosztem strat ludzkich, materiałowych i czasowych.

IV. ZADANIA WSPÓŁCZESNEJ TAKTYKI

Całość przedstawionego dotychczas materiału wskazuje na zasadnicze zmiany w charakterze działań bojowych i warunkach ich prowadzenia wywołane wpływem nowych środków walki, a głównie broni jądrowej.

Wydaje się bardzo prawdopodobnym, że po pierwsze, nie wszystkie zmiany mogły być dostrzeżone, a po drugie - w każdej chwili można oczekiwać kolejnych, nowych zmian. Proces bowiem technicznych przeobrażeń środków walki nie został zakończony, a więc nie ustało działanie podstawowego czynnika warunkującego przeobrażenia w charakterze walki. Wobec tego istotnym zadaniem taktyki, warunkującym wszystkie inne, jest śledzenie w dalszym ciągu i wykrywanie tych zmian, badanie ich wpływu na istotę współczesnej walki, jej cechy charakterystyczne, prawidłowości i zasady organizacji oraz prowadzenia.

Walka jest procesem dwustronnym. Dlatego też, taktyka rozpracowuje swe założenia nie w oderwaniu, lecz z uwzględnieniem i w konfrontacji z taktyką przeciwnika, jego organizacją, możliwościami uzbrojenia i techniki, jego słabymi i silnymi stronami. Tymczasem wszystkie te czynniki aktualnie ulegają u naszych potencjalnych przeciwników ciągłym przeobrażeniom. W NATO zmieniają się poglądy doktrynalne/doktryna tarczy i miecza i doktryna elastycznego reagowania, /zmienia się sprzęt i uzbrojenie/np. przezbrajanie Bundeswehry w "Leopardy", zamiana wyrzutni Honest John na wyrzutnie typu Lance /, mają miejsce ciągle zmiany organizacyjne pododdziałów, oddziałów i niektórych związków.

W tym stanie rzeczy, dla wypracowania najbardziej efektywnych sposobów działania zadaniem własnej taktyki musi być ciągle śledzenie poczynañ wojsk bloku NATO, studiowanie rozwoju ich sił i środków oraz zmian zachodzących w sposobach prowadzenia różnorodnych rodzajów walki.

W walce pojawił się nowy, rozstrzygający środek - broń jądrowa. Wiążą się z tym złożone problemy użycia tej broni, wykorzystania jej skutków, zwalczania broni jądrowej przeciwnika oraz ochrony wojsk szczebla taktycznego przed napadem tej broni. W rozstrzygnięciu tych problemów dużo już zrobiono, ale wiele też jeszcze jest i do zrobienia. Sposób użycia

własnej broni jądrowej jest dla taktyki problemem zawężonym do użycia jej na szczeblu dywizji. W całości problem ten rozwiązuje jak wiadomo strategia i sztuka operacyjna. Dlatego też taktyka winna głównie koncentrować się na problematyce wykorzystania rezultatów własnych uderzeń jądrowych i obrony wojsk przed środkami masowego rażenia. Tym bardziej, że w dziedzinie tej też jest jeszcze wiele do zrobienia, szczególnie jeśli chodzi o obronę pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych przed bronią masowego rażenia, a w niej - likwidację skutków użycia tej broni przez przeciwnika. Stwierdzić zatem należy, że dalsze rozpracowywanie sposobów użycia broni jądrowej w walce, jej zwalczanie u przeciwnika, dalsze doskonalenie sposobów najbardziej efektywnego wykorzystania uderzeń jądrowych i ochrony wojsk przed napadem jądrowym jest nadal aktualnym i głównym zadaniem współczesnej taktyki.

W dziedzinie ochrony wojsk przed napadem jądrowym szczególnie aktualnym zadaniem jest doskonalenie sposobów szybkiej oceny skutków uderzeń jądrowych przeciwnika, organizatorskich form u dowódców i sztabów w prężnej likwidacji tych skutków, a zwłaszcza w szybkim odtwarzaniu zdolności bojowej organów dowodzenia, wojsk, środków walki i systemu zabezpieczenia tyłowego w rejonach porażen. Z tego zadania wypływa szereg kolejnych - wśród których poczesne miejsce zajmuje zadanie wiążące się z problemem początkowego okresu wojny.

Współczesna sztuka wojenna wiele uwagi poświęca zagadnieniom związanym z prowadzeniem działań w początkowym okresie wojny, ponieważ okres ten może wywrzeć decydujący wpływ na rezultat walki zbrojnej głównie w wojnie rozpoczynanej przez przeciwnika nagłym zmasowanym natarciem jądrowym. Poświęca się tym zagadnieniom szczególną uwagę i w naszym wojsku.

Problematyka początkowego okresu wojny jest u nas przedmiotem należytego zainteresowania ale raczej na szczeblu operacyjno-strategicznym. Na szczeblu taktycznym istnieją w tej dziedzinie poważne luki. Stąd opracowanie zagadnień związanych z prowadzeniem walki przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne, w początkowym okresie wojny w ogóle, a w warunkach rozpoczęcia jej od napadu jądrowego w szczególności, jest kolejnym pilnym zadaniem taktyki.

Pilnym i istotnym zadaniem taktyki jest również głębokie zbadanie i rozpracowanie sposobu organizacji i prowadzenia działań w warunkach szczególnych, takich jak: w górach, w lesie, w terenie zurbanizowanym, w zimie, w nocy itp. W taktyce działania w warunkach szczególnych jest wyjątkowo wiele luk z dwóch głównie powodów: po pierwsze - nadzwyczaj duża różnorodność warunków sytuacji powoduje, że taktyka rozpracowuje sposoby prowadzenia walki dla warunków najbardziej typowych, po drugie - w ostatnim czasie zmniejszono zainteresowania tą kategorią działań. Szczególnie wiele nieudomówień istnieje w kwestii użycia broni jądrowej w warunkach szczególnych. Taktyka winna zatem wszechstronnie zbadać właściwości działań bojowych wojsk uwarunkowane szczególnym charakterem terenu, porą roku i doby.

Zmiany, jakie nastąpiły w charakterze walki wywarły zasadniczy wpływ na metody dowodzenia wojskami. Współcześnie wymaga się wykonywania wszystkich przedsięwzięć w skrajnie ograniczonym czasie i częstotliwie w ruchu, w warunkach szybko i radykalnie zmieniającej się sytuacji. Dlatego też sprawa dowodzenia znajduje się w centrum uwagi wszystkich teoretyków i praktyków wojskowych, wszystkich armii, na wszystkich szczeblach, a więc i taktycznych. Perspektywnym kierunkiem rozwiązywania problemów dowodzenia jest ^{jego} automatyzacja i mechanizacja oraz stosowanie w nim metod matematycznych takich jak: statystyki, teorii prawdopodobieństwa, teorii gier, programowania i modelowania matematycznego, modelowania graficznego, planowania sieciowego i szeregu innych. Praktycznie rzecz biorąc, automatyzacja i mechanizacja, jak też metody matematyczne znajdują już szerokie zastosowanie, ale głównie na szczeblu operacyjno-strategicznym. Na szczeblu taktycznym, szczególnie w pododdziałach i oddziałach, w wielu dziedzinach należy nadal doskonalić klasyczne sposoby dowodzenia. Aktualnym zatem zadaniem taktyki jest dalsze wnikliwe badanie zagadnień dowodzenia i rozpracowywanie najbardziej odpowiednich wskazań dla ich realizacji w coraz bardziej złożonych warunkach walki. W naszych warunkach zadanie to zgodne jest z dyrektywnymi wskazaniami.

Zadania taktyki nie dotyczą jednak jedynie spraw uwarunkowanych pośrednim lub bezpośrednim wpływem broni jądrowej. Faktem bezspornym jest, że jak by nie była wielka moc broni jądrowej,

nią jedną niemożliwe jest rozwiązanie wszystkich zadań na polu walki. Zawsze znajdzie potrzeba użycia oprócz broni jądrowej klasycznych środków walki. Rozwój techniczny tych środków, jak też sposób ich użycia był do niedawna zbyt powolny i niedostateczny. Powstały z tego tytułu pewne zaległości, szczególnie jeśli chodzi o artylerię do ognia pośredniego, przeciwlotniczą i lotnictwa. Wobec tego rozpracowanie bardziej efektywnych sposobów wykorzystania w działaniach bojowych klasycznych środków walki jest zadaniem taktyki jak najbardziej na czasie.

Ale rozpracowanie sposobów użycia klasycznych środków walki nie wyczerpuje zakresu zadań taktyki w dziedzinie spraw "konwencjonalnych". Ponieważ nie wyklucza się obecnie prowadzenia również działań bez użycia broni jądrowej, a więc konwencjonalnych, wylania się stąd szereg problemów do rozpracowania przez taktykę. Nadal nie w pełni rozwiązane są sprawy założeń, koncepcji i mechaniki przełamania, tworzenia przewagi i zgrupowań uderzeniowych dla przełamania, sposobu zachowania bezpieczeństwa wojsk w tym czasie przed napadem jądrowym przeciwnika i szereg innych. Zatem wnikliwe zbadanie warunków konwencjonalnego przełamania jest kolejnym i aktualnym zadaniem taktyki.

Z przełamaniem wiąże się zagadnienie pokonania obrony przeciwpancernej przeciwnika, stanowiącej, jak wiadomo, główny element trwałości obrony współczesnej. Możliwości pokonania obrony ppanc warunkują w przemożny sposób przełamanie obrony w ogóle. Jednocześnie pokonanie jej stanowi w praktyce wysoce złożony problem. Zatem następnym zadaniem z tej dziedziny jest dalsze rozpracowywanie problemów pokonywania silnej obrony przeciwpancernej przeciwnika wobec coraz to intensywniejszego wzmocnienia jej przez niego.

Na szczeblach taktycznych rozbitcie przeciwnika w walce w warunkach obecnych osiąga się nadal, podobnie, jak w przeszłości, łącznym oddziaływaniem ognia, uderzenia i manewru. Niemniej jednak rola, treść i warunki ich zastosowania uległy radykalnej zmianie. Wiele zagadnień w tej dziedzinie czeka na pełne rozwiązanie w nowych warunkach. A więc określenie istoty, roli i miejsca ognia, uderzenia i manewru

i rozpracowanie sposobów ich stosowania w walce to też istotne i aktualne zadanie taktyki, tym bardziej, że obserwujemy ciągle zmiany w uzbrojeniu i wyposażeniu naszych wojsk rzutu-jące na jakość ognia, siły uderzenia oraz możliwości manewru.

Wpływ zmian w uzbrojeniu i wyposażeniu własnych wojsk należy widzieć szerzej. Jest on zazwyczaj brzemienno dla taktyki w skutki we wszystkich jej dziedzinach i aspektach. Praktycznie rzecz biorąc zmiany w uzbrojeniu i wyposażeniu wojsk pociągają za sobą najczęściej zmiany w taktyce, a w najlepszym razie konieczność jej udoskonalenia. Ciągłe zatem aktualnym i ważnym zadaniem taktyki jest doskonalenie sposobu działania oddziałów i pododdziałów na polu walki stosowanie do zmian w uzbrojeniu i wyposażeniu wojsk własnych.

Zadanie to jest jak najbardziej na czasie w warunkach naszego wojska w związku z przystąpieniem do wyposażenia naszych oddziałów w nowe jakościowo wozy, zwane "Bojowymi Wozami Piechoty". Ich nieporównywalnie wyższa jakość, a przede wszystkim wyższa siła ognia wymaga wypracowania nowej zupełnie taktyki działania pododdziałów i oddziałów na polu walki, poczynając od taktyki pojedynczego wozu, a kończąc na szeregu istotnych elementach taktyki pułku i dywizji. Wnikliwych przemyśleń i rozwiązań wymagają zagadnienia normatyw, ugrupowania bojowego, użycia czołgów wobec uzbrojenia BWP w armatę kalibru 73 mm i szereg innych. Wstępne kroki w tej dziedzinie już poczyniono, opracowując instrukcję "Zasady działania pododdziałów wyposażonych w bojowe wozy piechoty /BWP/".

Zmiany w uzbrojeniu i wyposażeniu z reguły pociągają za sobą zmiany form organizacyjnych szczególnie pododdziałów i oddziałów. Należy zaznaczyć, że formy organizacyjne wojsk mają bardzo istotne znaczenie dla taktyki. Najbardziej właściwa organizacja, w której znaleziono prawidłowe połączenie możliwości ekonomicznych z sposobami walki zbrojnej, sprzyja skutecznemu prowadzeniu działań bojowych. Niewłaściwe zaś rozwiązanie organizacyjno-etatowych zagadnień, utrudnia prowadzenie walki i jest hamulcem w rozwoju taktyki. Dlatego też jednym z zadań taktyki jest również naukowe uzasadnienie i sformułowanie wymagań w stosunku do form organizacyjnych wojsk.

Realizacja przedstawionych tym sposobem głównych i aktualnych zadań winna być naturalnym rezultatem wszystkich teoretycznych badań taktyki. Prawidłowość i stopień realizacji tych zadań będzie oceną wartości pracy teoretycznej wykonanej w przedmiocie taktyki.

Bibliografia

1. Regulamin Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej /dywizja - pułk/.
2. Dyrektywa Ministra Obrony Narodowej do szkolenia sił zbrojnych w roku 1972.
3. Rozkaz Ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych w roku 1973.
4. Taktyka Ogólna - podręcznik, wydawnictwo MON, 1968 r.
5. Rozwój taktyki Armii Radzieckiej - 1941-1945. Wydawnictwo MON, Warszawa 1960 r.
6. Jan Ćwierdzinski, Taktyka na współczesnym polu walki. Wydawnictwo MON, Warszawa 1970 r.
7. Problemy rewolucji w dziedzinie wojskowości. Wydawnictwo MON, Warszawa 1966 r.
8. Współczesna wiedza wojskowa. Wydawnictwo MON, W-wa 1972 r.
9. E. Razin. Historia sztuki wojennej t.I. Wydawnictwo MON, Warszawa 1953 r.
10. Franciszek Skibiński. Rozważania o sztuce wojennej. Wojskowy Instytut Historyczny, Warszawa 1972 r.
11. Mała encyklopedia wojskowa T.III. Wydawnictwo MON.
12. Gen.mjr D.K.Polit. Wojna w erze odstraszenia. Rozdział VI. Zasady sztuki wojennej, rozdział X Taktyka nuklearna. Przegląd Informacyjny nr 9. Wydawnictwo ASG 1969 r.
13. Płk Sidorow. Leninowska metodologia Radzieckiej nauki wojennej. Przegląd Informacyjny nr 1. Wydawnictwo ASG, 1970r.
14. Gen.armii S.Iwanow. Radziecka doktryna wojenna i strategia. Przegląd Informacyjny nr 1. Wydawnictwo ASG, 1970 r.

15. Gen.armii J.Crepin. Uzbrojenie, strategia, taktyka.
Przegląd Informacyjny nr 4. Wydawnictwo ASG 1970r.
16. Gen.mjr dr M.Czeredniczenko. Niektóre cechy współczesnej
sztuki wojennej. Przegląd Informacyjny nr 9. Wydawnictwo
ASG, 1970 r.
17. Gen.płk prof.A.Radzięwskij. Radziecka sztuka wojenna
w latach 1941-1945. Przegląd Informacyjny nr 11.
Wydawnictwo ASG, 1970 r.

OPRACOWAŁ:

płk dr Aleksander CIERPICKI

Wykonano w 200 egz.

Egz.Nr 1-200 Bibl.Tajna

Wyk. płk Cierpicki

Druk A.W.

Nr ks.pf 432/746/WW

Kor.Zespół.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASB WF
Archiwum Pałacu Zbierów Specjalnych
Nr ewi

~~140872~~

